

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologických věd

Bakalářská práce

VOLNOČASOVÉ AKTIVITY VE VELEŠÍNĚ
V LETECH 1900–1950

Vedoucí práce: Prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D.

Autor práce: Jana Svobodová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: Třetí

2019

Bakalářská práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

25. března 2019

.....

Děkuji vedoucímu mé práce Prof. ThLic. PaedDr. Martinu Weisovi, Th.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Děkuji také administrátovi farnosti P. Mgr. Janu Mikešovi za zapůjčení Farské (farní) kroniky města Velešína.

Obsah

Obsah	4
ÚVOD	5
1 Volný čas	7
1.1 Vymezení pojmu volný čas	7
1.2 Pojetí volného času	8
1.3 Historie volného času	9
1.3.1 Volnočasové aktivity v letech 1900–1950	9
2 Politická a náboženská situace v Čechách v letech 1900–1950	12
2.1 Politicko-spoločenská situace v Čechách v letech 1900–1950	12
2.2 Náboženství v Čechách v letech 1900–1950	16
3 Město Velešín v historickém, náboženském a společenském kontextu	18
3.1 Stručný historický přehled města Velešín	18
3.2 Náboženství ve Velešíně.....	21
3.2.1 Náboženské úkony ve spojení s volnočasovými aktivitami	22
3.2.2 Volnočasové aktivity ve Velešíně zachycené farní kronikou	24
3.3 Školství ve Velešíně	26
3.3.1 Školní aktivity spojené s volným časem	27
4 Volnočasové aktivity ve Velešíně v letech 1900-1950	31
4.1 Přehled volnočasových spolků ve Velešíně.....	31
4.2 Kultura ve Velešíně ve vztahu k volnočasovým aktivitám.....	48
4.3 Městská knihovna Velešín.....	49
ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	52
SEZNAM PŘÍLOH	55
Abstrakt	60
Abstract	61

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem zvolila volnočasové aktivity, které se historicky vyvíjely od zcela přirozených aktivit, které byly úzce spjaty s běžným životem lidí ve městech i na venkově, až po organizované volnočasové spolky, které sdružovaly lidi a vytvářely tak základ volnočasovým aktivitám, jaké známe dnes.

Tato bakalářská práce se zaměřuje přímo na volnočasové aktivity ve městě Velešíně v letech 1900 až 1950. Daná problematika úzce souvisí s mým zvoleným studijním oborem a její specifické zaměření se vyznačuje vztahem k městu Velešínu a místní faře, kde jsem vyrůstala a měla možnost přizvat ke spolupráci místního faráře, který mi poskytl farskou (farní) dochovanou kroniku, která pro mě byla velmi cenným zdrojem při studování informací popisujících denní život místních obyvatel. Domnívám se, že znát historii volného času, potažmo volnočasových aktivit je jeden ze stavebních kamenů opírajících se o obor pedagogiky volného času.

Další specifikací této práce je, že se daným tématem dosud ještě nikdo nezabýval, což mi potvrdily dochované zdroje, které k této problematice často byly pouze v psané podobě z rukou místních obyvatel.

Téma bakalářské práce se zaměřuje v širším pojetí na volnočasové aktivity obecně, historické vymezení daného období, na město Velešín a život lidí v letech 1900–1950. V užším pojetí pojednává o volnočasových aktivitách, které jsou zaměřeny konkrétně do města Velešína v historickém kontextu let 1900–1950 s důrazem na volnočasové spolky, protože obyvatelé se v pohraničí dokázali zabavit a vytvořit si celou řadu spolkových organizací pro trávení volného času.

Cílem mé práce bylo vyhledat, shromáždit a popsat všechny dostupné informace o volnočasových aktivitách ve městě Velešíně v období let 1900–1950, zvláště pak popsat všechny volnočasové spolky, které ve Velešíně v tomto období působily. Snažila jsem se tedy přiblížit se do doby již zmíněného časového období a zmapovat život občanů z pohledu trávení jejich volného času a zapojení se do místních organizací. Protože se jedná o malé město, dosud ještě nikdo ve své práci život ve Velešíně takto nepopisoval.

Z metodologického hlediska je tato práce tvořena sběrem dat ze všech dostupných pramenů a literatury. Shromážďuji zde informace a cituji ze zápisků místních obyvatel, z místní literatury, kronik a dochovaných pramenů, které jsou dostupné ve

Státním archivu v Třeboni a v Kulturním a informačním centru města Velešín, velešínském muzeu. Jak jsem se již zmiňovala výše, některé zdroje, ze kterých jsem čerpala, nebyly dostupné ani v elektronické podobě.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole se zaměřuji na vymezení pojmu volný čas, pojetí volného času obecně a z historického hlediska. Druhou kapitolu věnuji historii a náboženství v Čechách v kontextu politicko-společenském v období let 1900 až 1950. Třetí kapitolu věnuji městu Velešínu. Zde propojuji historii a náboženství v Čechách s kulturou, školstvím a životem ve Velešíně ve vztahu k volnočasovým aktivitám. Hlavní myšlenkou čtvrté kapitoly je popsat komplexně volnočasové aktivity ve městě Velešíně se zaměřením na všechny volnočasové spolky ve Velešíně. Širší témata mé práce jsem zvolila z důvodu terminologického vymezení pojmů volného času a volnočasových aktivit, přiblížení historických milníků daného období, popisu města Velešína v historickém, společenském, náboženském kontextu a tím lepší provázání a pochopení souvislostí s užším vymezením práce a to se všemi volnočasovými aktivitami ve Velešíně, kterým se obyvatelé věnovali v daném historickém období.

1 Volný čas

„Již Aristoteles považoval volný čas za jednu z nejvyšších hodnot člověka, která je přímo spojená se štěstím a svobodou“.¹ Je to čas, který je trávený mimo pracovní dobu a povinností o rodinu a domácnost, je určen především k odpočinku, k zábavě a k regeneraci a lze s ním nakládat podle svého uvážení. Jedná se o činnosti, kterými čas strávíme, a který si dobrovolně určíme, zajímají nás a hlavně nás také baví. Proto se volný čas stal významnou oblastí lidského života v historii i dnes. V historii nejprve pro horní vrstvy obyvatelstva a obyvatele ve městech, protože venkov žil v souladu s přírodou a svůj čas řídil především podle ní. Záleželo tedy, z jaké společenské vrstvy člověk pocházel a zda žil tedy na vsi nebo ve městě, protože jinak totiž trávil volný čas městský úředník z Prahy a jinak sedlák na Moravě.

1.1 Vymezení pojmu volný čas

Za předchůdce pojmu volný čas můžeme považovat pojmy jako svátek, rekreace. Termín „volný čas“ je moderní pojem, který je však v naší evropské tradici velmi ovlivněn tím, jak je chápána tzv. neúžitková dimenze lidského života. Každý jednotlivec však má jinou představu o trávení svého volného času.²

Proto se pod pojem volný čas běžně zahrnují označení jako: odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené.³

Volný čas bývá definován různými způsoby, avšak definice si jsou v mnohem dost podobné. Pedagogický slovník definuje volný čas jako: „Čas, se kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“⁴

Dále autoři Hájek, Hofbauer, Pávková volný čas charakterizují takto: „Volný čas je částí lidského života mimo čas pracovní (návštěva školy a pracovní proces) a tzv. čas vázaný, který zahrnuje biofyzilogické potřeby člověka (spánek, jídlo, osobní hygienu),

¹ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*, s. 31.

² Srov. KAPLÁNEK, M. *Nauka o volném čase*, s. 6.

³ Srov. KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti - čas výchovy*, s. 15–16.

⁴ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*, s. 341.

chod rodiny, provoz domácnosti, péči o děti, dojíždění za prací a další nutné mimopracovní povinnosti. Volný čas je dobou, kterou má po splnění povinností člověk k dispozici pro činnosti sebeurčující a sebevytvářející: odpočinek a zábavu; rozvoj zájmové sféry; zlepšení kvalifikace; účast na veřejném životě.“⁵

1.2 Pojetí volného času

Pojetí volného času může být buď negativní, nebo pozitivní. Negativní pojetí volného času se vymezuje vůči pracovní době, kdy po pracovní době následuje volno. Naproti tomu pozitivní pojetí volného času chápe volný čas na základě jeho vlastní kvality, se kterým můžeme volně nakládat. Je to tedy čas, který máme k dispozici k libovolnému jednání.⁶

Jinými slovy, volný čas můžeme pojímat jako čas, který má mnoho funkcí (rekreační, kompenzační - např. toho, co se nám v profesním životě nedaří, ventilační k uvolnění přebytečné energie, konzumní – který je spojen především s mladou generací, či jako kontrast k práci). U některých workoholiků může být volný čas pojímán jako čas k regeneraci po práci k další práci. Tedy u těchto lidí je čas pojímán spíše negativně – jako ten zbytkový čas po práci, sloužící k větším pracovním výkonům. Někdo zase pojímá volný čas hédonisticky – jako čas k naplnění potřeb a tužeb, které mu nepřináší práce. Volný čas jim kompenzuje nenaplněné touhy a přání, kterých se jim nedostává v zaměstnání.⁷

Volný čas tedy vnímá každý jedinec jinak, jedná se však o vnímání určitého časového úseku v každodenním životě člověka. Tento časový prostor se vyznačuje svobodou, volností. Možností rozhodovat o tomto čase bez ohledu na svoje povinnosti a okolí, které by nás mohlo podvědomě ovlivnit. Člověk tento čas využívá k uspokojení základních biologických potřeb, regeneraci organismu, odpočinku resp. k nabytí nových sil po pracovních povinnostech, domácnosti, rodině.

Trávení volného času ovlivňují především sociální, kulturní, náboženské, ekonomické a demografické podmínky. Dále je potřeba zohlednit i osobnost člověka, jeho výchovu, rodinné vzorce a individuální žebříček hodnot. Jinak bude trávit volný čas člověk v produktivním věku, jinak v důchodovém věku. Ale i této skupině populace

---

⁵ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. Pedagogické ovlivňování volného času, s. 10.

⁶ Srov. KAPLÁNEK, M. *Nauka o volném čase*, s. 8.

⁷ Srov. Tamtéž, s. 20–22.

je v dnešní době nabízeno mnoho volnočasových aktivit a senioři se v dnešní době vydávají cestou aktivního stárnutí. Záleží jenom na individualitě člověka, jak se rozhodne, se svým volným časem naložit.

1.3 Historie volného času

Fenomén vnímání volného času je ve větším měřítku spjat až s 20. stoletím. Avšak již v 19. století přinesla nastupující industrializace rozdělení dne na dobu pracovní a na čas po ní. Velkým vývojovým krokem pro volný čas byla postupná mechanizace, která zkracovala pracovní dobu.⁸

V období let 1900–1950 došlo k mnoha historickým i kulturním proměnám, které ovlivnily životy všech občanů. V první řadě to byla první světová válka, která probíhala v letech 1914–1918, v jejímž důsledku se rozpadla Rakousko-Uherská monarchie a 28. 10. 1918 bylo vyhlášeno samostatné Československo. Dalším historickým mezníkem byla druhá světová válka, která probíhala v letech 1939–1945 a poté nástup režimu oklešťujícího demokracii, což přešlo až do 50. let pod taktovkou komunistické moci.

1.3.1 Volnočasové aktivity v letech 1900–1950

Na přelomu 19. a 20. století byla stále nepřiměřeně dlouhá pracovní doba, na kterou nenavazoval žádný volný čas. Tato situace měla za následek řadu reformních hnutí za zkrácení pracovní doby. Velká změna nastala po první světové válce, kdy se prakticky všude pracovní doba zkrátila. Na počátku 20. století se volný čas stal v ekonomicky vyspělých zemích téměř všude samozřejmostí. Volný čas přestal být záležitostí nejen dětí, ale i dospělých, kteří si jeho cenu začali uvědomovat. Následně se jeho náplň nesestávala jen z povinností (ano i ve volném čase plníme povinnosti) a sebeobslužných činností, ale i nějaké zábavy.⁹

Problémem rovněž bylo rozdílné postavení obyvatel a chudoba. Do první světové války vznikala nejrůznější sdružení lidí, zabývající se především tělovýchovou a sociálními potřebami. Po vzniku samostatného Československa se

---

⁸ Srov. ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých.*, s. 25.

⁹ Srov. KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti - čas výchovy*, s. 145–148.

některá sdružení uplatnila jako součást mezinárodních organizací. Všechna zanikla či přešla do ilegality během nacistické okupace.

Svůj podíl na trávení volného času měla i příslušnost k církvi. Začátkem 20. století se formálně ke katolické církvi hlásilo 97 % obyvatelstva. Přesto (a to především v Čechách) sekularizace a antiklerikalismus braly na síle. A až v roce 1927 na naše území pronikli salesiáni, kteří začali zakládat své oratoře.¹⁰

Volnočasové aktivity v letech 1900–1950 můžeme rozdělit na:

- sportovní (sokol, orel)
- kulturní (hudební nástroje, zpěv, divadelní ochotnické soubory - především na venkově, čtenářské kluby, aj.)
- sociálně/charitativní
- vzdělávací a osvětové (vlivem ženského hnutí vznikaly nejrůznější dámské kluby a spolky, věnující se především osvětové, sociální a charitativní činnosti).

Nejvýznamnější volnočasovou organizací byl Sokol. V roce 1910 se k nám dostal skauting (pod označením český Junák), který se postupně stal nejpoblárnější mládežnickou volnočasovou aktivitou. Jeho snahou byla výchova k ušlechtilému občanství, k samostatnosti a životě v souladu s přírodou. V roce 1919 přebírá patronát nad skautským hnutím Tomáš G. Masaryk a dochází k jeho masovému rozšíření i na venkov. Jeho morální kredit stoupl především během druhé světové války. V roce 1938 měl Junák 67 tisíc členů a v prvních letech po druhé světové válce již 178 tisíc členů.¹¹

Další populární trávení volného času (především ve městech) bylo trampování a tzv. trampské hnutí, především po první světové válce, kdy mládež utíká z měst. Tramping se ve třicátých letech dokonce stává obecnou módou. Obstarával náplň volného času především na konci týdne a přes víkend. Jeho náplň byla rozmanitá, jednak sem patřila turistika, dále vaření, stavění chat a jejich zařizování a v neposlední řadě to byl sport, kdy se v osadách pořádaly závody, a k ohni nedomyslitelně patřil zpěv při kytáře. Trampské hnutí však nemělo jasně danou strukturu, jako např. skauting, který byl v této oblasti inovativní.¹²

---

¹⁰ Srov. ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*, s. 83–84.

¹¹ Srov. Tamtéž, s. 86–90.

¹² Srov. Tamtéž, s. 34–36.

K zákazu skautingu a Sokola došlo v roce 1941, činnost byla obnovena v roce 1945. Po druhé světové válce byly předválečné spolky obnoveny a začaly vznikat i nové sdružení (např. národní svaz mládeže). Únor 1948 však znamenal přechod k monopolu nad trávením volného času v jednotnou organizaci.¹³

---

¹³ Srov. ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*, s. 86–91.

2 Politická a náboženská situace v Čechách v letech 1900–1950

Způsob trávení volného času obyvatel v Čechách a rozvoj volnočasových aktivit byl úzce spjatý s politickou a náboženskou situací této doby.

Na přelomu století slavily triumf nové politické strany, ale také technika a průmysl. Na konci 19. století parní stroj vyklízí místo účinnější elektrické energii. Její nástup představoval další významný posun v technickém vývoji. Díky elektrickému osvětlení se změnil i životní rytmus. Pracovat a studovat se nyní mohlo také v noci, která sloužila také k nejrůznějším druhům zábavy.

Ve vývoji náboženství po roce 1900 dochází ke zrušení cenzury a k protikatolické kritice. Ta je na počátku dvacátého století značně umocňována, což přispívá k masivnímu opouštění římskokatolické církve. Náboženství je po celé toto období ovlivňováno především politickou situací v zemi, která vrcholí procesy proti duchovním v 50. letech.

2.1 Politicko-společenská situace v Čechách v letech 1900–1950

Způsob trávení volného času se na přelomu století měnil. Objevily se mnohé novinky. Mimo běžné a uctívané církevní svátky a oslavy, spojené se změnami ročního období se s rozvojem industrializace začaly prosazovat i oficiální oslavy, slavnosti, civilní hry, promenády, taneční a zábavy. Chodilo se do divadel, hospod a kaváren. Vedl se čilý spolkový život a začalo se sportovat.¹⁴

Na okrajích velkých měst se stavěly přepychové vily, města zdobily velkolepé secesní budovy. Sklonem 19. století se vyznačoval bohatým i v jiných sférách umění. Česká kultura dosáhla úspěchu v hudební sféře zásluhou Antonína Dvořáka a Leoše Janáčka. Několik českých malířů dosáhlo uznání v Paříži, byli to František Kupka a Alfons Mucha. Výtvarné umění a hudba uspěly za hranicemi i proto, že nebyly vázány na jazyk. Česky psaná literatura na tom byla hůře, ale i do ní pronikala odezva moderních uměleckých proudů a politických teorií. Dvacáté století také ovlivnily aktivity českých Němců. K německému jazyku se hlásila většina Židů. Právě oni

---

¹⁴ Srov. EFMERTOVÁ, M. *České země 1848–1918*, s. 18–19.

ovlivnili světovou kulturu. Z českých zemí pocházel například psychiatr Sigmund Freud, hudební skladatel Gustav Mahler a spisovatel Franz Werfel.¹⁵

Přechod do nového století se vyznačoval cílem českých politiků dosáhnout zrovnoprávnění Čechů s Němci a jazyka českého s jazykem německým. Češi se také sami aktivně zapojovali do politiky, přičemž významnými politickými stranami doby byly Národní strana (Staročesi) a Národní strana svobodomyšlná (Mladočeši).

Vstup české společnosti do 20. století, jemuž předcházely desetiletí nesnadné cesty spojené s prostředím soustátí Rakousko-Uherska, byl spojený se silícím národním vědomím. Hlavně občanská soudržnost a aktivity s ní spojené vytvářely na svou dobu industriálně vyspělé společenství se vzdělaným obyvatelstvem a zároveň se zřetelně stanoveným státoprávním programem. Tradiční ani nové politické strany úspěchu nedosáhly.

První světová válka, při které bylo kromě bojujících armád zapojeno i civilní obyvatelstvo, byla prvním skutečně globálním konfliktem v dějinách. Mobilizace v českých zemích proběhla bez problému, do války se hrnuli převážně čeští Němci, zatímco Češi se s habsburskými zájmy neztotožňovali. Nedůvěra vlády vůči české veřejnosti se projevila zostřeným vojensko-byrokratickým režimem, zasahujícím proti všem projevům nespokojenosti. Zastavena byla činnost volnočasových spolků, např. Sokola, tisk dusila cenzura. Vyčerpání z dlouhé války, vršící se hospodářské potíže, hladové bouře a stávky, vzpoury propukající v rakousko-uherské armádě i radikalizace české veřejnosti nahrávaly v průběhu roku 1918 na Masarykově zahraniční akci.¹⁶

Léta 1923–1929 byla nejúspěšnějším obdobím existence meziválečného Československa. Hospodářství jako celek prosperovalo, poměry na venkově zlepšila pozemková reforma. Slibně se rozvíjela nová letecká doprava. Ve velkých městech zajišťovaly hromadnou dopravu tramvaje. Jako symbol české a moravské podnikavosti i šikovnosti vznikla zlínská firma Baťa, vyrábějící kvalitní obuv. Stát kladl důraz na vzdělání. V kulturní sféře se prosazovaly nové směry, spjaté s mladou generací. Rostl také podíl volnočasových aktivit.¹⁷

Černý pátek v říjnu 1929 na burze v New Yorku znamenal začátek nečekané Světové hospodářské krize. Také Československo bylo Světovou hospodářskou krizí těžce postiženo. Výroba postupně klesala a řady nezaměstnaných prudce rostly. Životní

---

¹⁵ Srov. ČORNEJ, P. *Dějiny českých zemí*, s. 108–109.

¹⁶ Srov. Tamtéž, s. 110–111.

¹⁷ Srov. Tamtéž, s. 14–15.

styl střední třídy se značně lišil od života nekvalifikovaných či námezdných pracovníků, služek, zemědělských dělníků na straně jedné a bohatých podnikatelů, bankéřů, velkostatkářů na straně druhé. Jinak trávili své dny obyvatelé průmyslového města, než vesničané, kam nevedla pořádná silnice a kde neznali elektřinu, rozhlas a automobil. Velká část pracujících, řemeslníci a živnostníci, si byla zároveň zaměstnanci i zaměstnavateli. Lidé měli pracovní dobu často 24 hodin denně, neznali dovolenou, o volném čase nemohla být řeč. Podobná byla situace i na venkově, kde majitelé hospodářství pracovali těžce. Jednotvárnost všedních dnů přerušovaly poutě, posvícení, hody, tancovačky, masopust. I vesnice procházela proměnou, zvyšovalo se vzdělání, osvěta a za kulturou se nejen jezdilo do měst, ale pěstovala se i na vsi v podobě ochotnického divadla nebo obecní knihovny.¹⁸

Další významnou ranou pro vývoj české země se stala druhá světová válka a vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava v polovině března 1939, o které se zasadilo hitlerovské Německo. České země se ocitly v hluboké závislosti na Německé říši, jejíž součástí tvořily. V průběhu války byly statisíce lidí, zvláště mladých, proti své vůli nasazeny do práce v Říši. Nicméně většina obyvatel protektorátu si mohla dopřát zábavu při návštěvě divadel, kin a sportovních klání. Lidé dál chodili do kina, kde museli zhlédnout nacistickou propagandu. Chodili do divadla, ale jejich repertoár podléhal přísné cenzuře. Totéž platilo i o knížkách, časopisech a novinách.

Okupace s sebou přinesla i změnu v náboženských poměrech, církevní a náboženský život byl podroben přísnému dohledu. Došlo k obsazení klášterů, omezení bohoslužeb a odvedení kněží do koncentračních táborů. Na školách se učila povinně němčina. Potraviny, oblečení a řada druhů zboží byla pouze na přiděl na tzv. lístky. Po setmění musela být zatemněna okna, aby nepropouštěla v noci světlo, nesmělo se cestovat do nepřátelské ciziny a za poslech cizího rozhlasu se platilo hlavou. V této době byla atmosféra života plná přísných zákonů a nařízení, ale bez skutečného práva, vládl především strach ze všemocného gestapa.¹⁹

Navzdory útlaku a přísné cenzuře i za okupace vznikala a vycházela hodnotná literární díla. Ani básníci zcela neustali, i když verše byly publikovány až v roce 1945. Svou renesanci prožívalo i domácí muzicírování, pravidelně byly vyprodány i veřejné koncerty, vše ale procházelo opět přísnou cenzurou. Stejná situace byla i ve výtvarném umění. 1. září 1944 uzavřeli nacisté všechny divadelní scény. Vedle profesionálních

---

¹⁸ Srov. AUGUSTA, P.; HONZÁK, F. *Československo 1918-1938*, s. 34–39.

¹⁹ Srov. AUGUSTA, P.; HONZÁK, F. *Československo 1938-1945*, s. 8–17.

scén působila také amatérská divadla a v menších městech či na venkově ochotnické spolky. Ochotnické divadlo dávalo možnost sejít se, popovídat si a zastupovalo i zakázané organizace, jako byl Sokol a další.²⁰

Protektorát znamenal těžkou ránu i pro českou tělovýchovu a sport. Snad nejhůře byla zasažená již zmiňována tělovýchovná jednota Sokol, která již od svého založení úzce spojovala činnost tělovýchovnou se snahami národními, výrazně vlasteneckými a také kulturními. I náš nejpůvodnější sport fotbal prošel obrovskou krizí. Léta války byla hořká i pro další sportovce a byla to léta definitivně ztracená. Šest let bez kvalitního tréninku, bez měření sil na vrcholných mezinárodních soutěžích. Mnozí sportovci za války padli.²¹

Druhá světová válka v Evropě skončila 8. května roku 1945, kdy proběhla kapitulace Německa, od tohoto dne bylo území Československa opět svobodné. Obavy a strach z Německa ale zůstal a byl příčinou svázání ČSR k Sovětskému svazu (dále jen SSSR) jako spojence. Mapa českého území se po válce změnila pouze oficiálním připojením Podkarpatské Rusi k SSSR. Krátce po roce 1945 výrazně rostla propagace významu SSSR jako vítěze nad fašismem a naproti tomu byla potlačována důležitost americké armády při osvobození západních Čech. Společností se nesl duch hrdinství Rudé armády, zásluh Josifa Vissarionoviče Stalina a po roce 1948 se naplno v české společnosti prosazoval kult Stalinovy osobnosti.

Této situace využili komunisté a díky událostem spojených s prezidentem Benešem, který přijal demisi ministrů, a jmenováním osob navržených předsedou vlády Klementem Gottwaldem došlo k převzetí moci komunisty, kterou komunisté postupně získávali již v předchozích letech. Česká společnost tak od února 1948 procházela rozsáhlými změnami, které měly mocensko-politický charakter a zasáhly do životů všech občanů. Nástup komunistů do vedení státu se neobešel bez protestů. K nejmohutnějším náležely XI. všesokolský slet a pohřeb bývalého prezidenta Beneše 8. září 1948. Komunisté zakázali i mládežnické organizace typu Sokol a skautských oddílů. Nahradili je jednotnou mládežnickou organizací – Československý svaz mládeže členěnou na mladší pionýry a později svazáky.²²

---

²⁰ Srov. AUGUSTA, P.; HONZÁK, F. *Československo 1938-1945*, s. 18–20.

²¹ Srov. Tamtéž, s. 22-23.

²² Srov. ČORNEJ, P. *Dějiny českých zemí*, s. 122–123.

2.2 Náboženství v Čechách v letech 1900–1950

V roce 1900 proběhlo sčítání lidu, které ukázalo, že k římskokatolické víře se hlásí téměř 97 % obyvatel. Na počátku dvacátého století se však vznáší vlna protikatolické kritiky, při níž dochází k masivnímu opouštění římskokatolické církve. Tuto církev opouští například i T. G. Masaryk. Jeho cesta směřuje do protestantské reformované církve. Protikatolické tendence podporuje i konec první světové války v roce 1918 a vznik Československé republiky. Obyvatelstvo nejčastěji přechází do Církve československé husitské, která v tomto období vzniká, či Českobratrské církve evangelické. Značná část československé populace zůstává zcela bez vyznání.²³

Během sčítání lidu v roce 1921 se značně projevuje odpor Čechů ke katolické církvi. Z celkového počtu věřícího obyvatelstva se k římskokatolické církvi hlásí 78 % obyvatel. Naopak roste podíl obyvatel hlásící se k dalším církvím, Církvi československé a Českobratrské církvi evangelické.²⁴

V roce 1939 je zřízen Protektorát Čechy a Morava a nastává jedno z nejtěžších období českých dějin. Díky tomu dochází po válce k morálnímu posílení československých církví.

I přesto hrůzy, které obyvatelstvo během války prožilo, způsobily oslabení a narušení víry a kladení otázek o existenci Boha. Touto nedůvěrou je narušena samotná podstata náboženství.²⁵

Významný pokles příslušníků římskokatolické církve způsobil také poválečný odsun německého obyvatelstva. Většina těchto obyvatel byla převážně katolického vyznání. Během odsunu dochází nejen k zániku vesnic, ale také různých církevních staveb.²⁶

Po druhé světové válce se stále více v Československu prosazuje levicová politika. Náboženské otázky jsou stále více odsouvány na samotný okraj zájmů československé populace. Díky stále rostoucímu politickému vlivu komunismu dochází k oslabování pozice náboženství. Ačkoliv ještě nedochází k ateizaci společnosti, přestávají být církve, a tedy i náboženství žádané.²⁷

---

²³ Srov. NEŠPOR, Z. *Příliš slábi ve víře*, s. 214.

²⁴ Srov. MIŠOVIČ, J. *Víra v dějinách zemí koruny české*, s. 192.

²⁵ Srov. VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s. 248.

²⁶ Srov. JANDOUREK, J. *Vzestup a pád moderního ateismu*, s. 112.

²⁷ Srov. NEŠPOR, Z. *Příliš slábi ve víře*, s. 214.

K zásadnímu zlomu dochází v roce 1948. Ačkoliv nově nastupující režim slibuje respektování náboženské svobody, náboženská situace v Československu je vážná. Tlak je vyvíjen zejména na římskokatolickou církev. Tehdejší režim vidí v římskokatolické církvi a zejména v jejím ústředí, které je v kapitalistické cizině, velkou hrozbu. Na konci 40. let připravuje komunistická strana nové církevní zákony, jejichž hlavním smyslem je získání úplné kontroly nad církví. Počátek 50. let 20. století se nese v duchu řady procesů, které vedou k uvěznění, internování a odsouzení více jak 400 duchovních. Pro československé věřící obyvatelstvo nastávají zlé časy.²⁸

---

²⁸ Srov. HANUŠ, J. *Tradice českého katolicismu ve 20. století*, s. 296.

3 Město Velešín v historickém, náboženském a společenském kontextu

„Městečko Velešín, osada venkovská, lidem dobromyslným a přívětivým obydlená...“²⁹

(August Sedláček)

3.1 Stručný historický přehled města Velešín

Město Velešín leží v jihočeském kraji. Představy o tomto kraji bývají různé. Obecně se ví, že je to kraj rybníků a lesů, mnozí ho spojují s řadou zajímavých historických památek. Hlavou a také srdcem Jihočeského kraje je město České Budějovice. Nejvýznamnějším z toků jižního regionu je Vltava, která přijímá zprava řeku Malši, o které se budu ještě zmiňovat v souvislosti právě s městem Velešín.³⁰

Město Velešín vzniklo z trhové osady v blízkosti bývalého hradu Velešín. Spolu se stejnojmenným hradem na druhém břehu Malše bylo založeno na významné Kaplické stezce. Jeho historie tak úzce souvisí s hradem Velešín, o němž jsou zprávy z doby Přemysla Otakara II. Historie hradu je ale pravděpodobně starší, vychází z doby Přemyslova otce Václava I., který jej zde jako strážní, nechal postavit. Hrad Velešín byl zbořeništěm již na konci 15. století. Výstavba hradu měla pomoci posílit královskou moc v okrajových a málo obydlených částech říše.³¹

Přemysl Otakar II. pak směnil hrad spolu s řadou okolních osad a vesnic a dalších vzdálenějších vesnic s Čěcem z Budějovic za pozemky, které Čěc tehdy držel v prostoru Českých Budějovic a Hluboké. Přemysl Otakar II. je potřeboval k založení královského města České Budějovice a v této souvislosti vzniklo velešínské panství.

Jiné zdroje hovoří o vzniku jména Velešín jako osobním jménem Veleša a připojením přivlastňovací přípony – in. Znamenalo hrad a dvůr, který náležel osobě toho jména. Protože se však nenalezla listina, ve které měl směřovat v roce 1266 král Přemysl Otakar II. s Čěcem z Budějovic grunty v Budějovicích za grunt ve Velešíně tímto zjištěním nemohl být Veleša majitelem hradu, ale spíše zakladatelem vsi pod hradem stejného jména.³²

---

²⁹ *Historie města Velešín*, Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum. Velešín, 2003. výstavní panel.

³⁰ Srov. DOLEŽALOVÁ, J. *Tajemné stezky - Jižní Čechy*, s. 8.

³¹ Srov. SCHUSSER, František. *Putování za růží a lilii: cesty a stezky času od Malše a Vltavy*, s. 90–91.

³² Srov. JANDOVÁ, R., HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 9 – 10.

Historikové uvádí, že po Čáčovi získali Velešín a velešínské panství páni z Michalovic. Poté přešlo pod Rožmberky. V době vlády Rožmberků byl Velešín roku 1391 povýšen na městečko s právem pořádat trhy. Vedle zemědělství se ve Velešíně rozvíjely i živnosti a řemesla.³³

Řemeslníci se ve městech sdružovali do cechů podle oboru činnosti. V případě menšího počtu členů se mohlo několik profesí spojit v jednu cechovní organizaci, popř. jednotlivci vstupovali do cechu v blízkém větším městě.³⁴

Provozovna průmyslového charakteru byla pila v objektu Kozákova mlýna, dále Hamr, v němž se do roku 1918 vyráběla ruchadla, sekyry, obruče a jiné výrobky. Poté byl objekt přestavěn na elektrárnu. Obecní pivovar vyráběl pivo do roku 1927. V roce 1920 po postavení cihelny vzniklo družstvo, v němž obec vlastnila poloviční podíl. Zpočátku výnosný provoz v této cihelně byl zastaven v roce 1943. Příliš se neprosadila ani výroba cementového zboží.³⁵

Jak uvádí Kuča: „*Od roku 1919 se ve Velešíně rozběhla elektrotechnická a strojírenská výroba.*“³⁶ V roce 1919 byl dán základ strojírenského podniku založením Jihočeské společnosti elektrotechnické, výroby a nástrojařství (Jevan). Během dalších let prošel strojírenský obor podnikání ve Velešíně stejně jako název továrny mnohými změnami. Rozvoj továrny nastal po roce 1931 hlavně zásluhou ředitele Ing. Antonína Železného. V roce 1938 továrna zaměstnávala 500 pracovníků. Za války byla výroba leteckého příslušenství a přístrojů ještě rozšířena a pracovní uplatnění zde našlo až 1 600 osob. Podnik se úspěšně rozvíjel i po roce 1945, kdy byl znárodněn.³⁷

Další významnou součástí obživy obyvatel Velešína tvořilo zemědělství. „*Postupem doby získal selský stav hrdost a sebevědomí, které našly své vyjádření v politických a zájmových organizacích.*“³⁸ V období mezi dvěma světovými válkami se vlivnou politickou stranou na venkově stala strana Agrární, která se na zemědělství zaměřovala. A obdiv společnosti sklízela veřejná vystoupení spolku Selské jízdy. V roce 1920 existovalo ve Velešíně 147 domů, mezi nimiž se

---

³³ Srov. Tamtéž, s. 19 – 20.

³⁴ Srov. *Řemesla, živnosti, průmysl*. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum. Velešín, 2003, výstavní panel.

³⁵ Srov. *Řemesla, živnosti, průmysl*. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum. Velešín, 2003, výstavní panel.

³⁶ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 125.

³⁷ Srov. *Řemesla, živnosti, průmysl*. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum, 2003, výstavní panel.

³⁸ Srov. *Zemědělství do poloviny 20. století*. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum. Velešín, 2003, výstavní panel.

nacházelo 48 zemědělských usedlostí, jejichž vlastníci často spojovali zemědělskou činnost se živností, obvykle s řeznictvím nebo mlynářstvím. Zemědělci ve Velešíně dosahovali zvláště dobrých výsledků v chovu dobytka.³⁹

Velký význam měly v každé společnosti a době také cesty a silnice. Podstatným způsobem ovlivňovaly rozvoj určitého území a naopak odklonění dopravní trasy nezřídka vedlo k úpadku nebo i úplnému zániku dosud prosperující lokality. Vhodná poloha Velešína na důležité cestě směřující z Českých Budějovic do Rakouska příznivě hospodářsky ovlivňovala jeho rozkvět. Naopak tomu bylo v době válek, kdy přinášela velké škody průtahem a pobytem vojska.

Další důležité spojení Velešína s okolním světem umožnila právě koněspřežka procházející nedaleko Velešína, na níž byla přeprava zahájena v roce 1829. Význam Velešína vzrostl roku 1832 po zahájení jejího pravidelného provozu. Konešpřežka byla posléze nahrazena parní železnicí. S rozvojem automobilové dopravy nabývaly na významu i další silniční tahy. Byla i naléhavější potřeba propojení území na levém a pravém břehu řeky Malše. To se naplnilo až výstavbou rozšířené silnice a nového mostu přes řeku u Kozákova mlýna.⁴⁰

Samosprávnou obcí v rámci politického i soudního okresu Český Krumlov se Velešín stal již v roce 1849. Obec spravovalo zvolené městské zastupitelstvo, z jehož středu byla volena městská rada v čele se starostou. V roce 1921 tvořily správní obvod obce kromě samostatného městečka také odlehlejší usedlosti, a to Kozákův mlýn, Pflégrův mlýn, Velešínský (Kolínův) mlýn, samoty Petříkovy a U Moravců. Ve 30. letech patřily k Velešínu tyto usedlosti: Velešínská cihelna, Kozákův mlýn, U Hájků, U Holkova, U Moravců a U Plaňáků. V roce 1930 měl Velešín 198 domů a 1052 obyvatel. Po odtržení pohraničního území od Československé republiky v roce 1938 a připojení větší části území českokrumlovského okresu k německé říši byl Velešín začleněn k politickému okresu České Budějovice. K podstatné změně v územním obvodu obce došlo na konci října 1942, kdy byly k městečku Velešínu připojeny obce Chodeč, Bory a Zvíkov. Předválečné správní uspořádání bylo znovu obnoveno po skončení druhé světové války v roce 1945.⁴¹

---

³⁹ Srov. *Zemědělství do poloviny 20. století*. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum, 2003, výstavní panel.

⁴⁰ Srov. *Doprava*. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum, 2003, výstavní panel.

⁴¹ Srov. *Správa městečka Velešín*, Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum, 2003, výstavní panel.

Dnešní město Velešín spravuje 5 osad. Všechny se nacházejí na levém břehu Malše mezi řekou a železniční tratí. Velešín je sice malé, ale významné průmyslové město, dnes je střediskem strojírenského závodu Jihostroj. V jeho okolí se zachovala celá řada zajímavých historických, stavebních a přírodních památek jako je koněspřežka, hrad, přehrada a další.⁴²

Mezi historické a kulturní památky patří především budova radnice, o které je zmínka již roku 1611. Mezi radnicí a kostelem sv. Václava stojí další historicky cenné mariánské sousoší.⁴³

Barokní mariánský sloup se sousoším byl postaven v parku na náměstí v roce 1765. Uprostřed stojí čtyřhranný sloup s korunovanou Pannou Marií s Ježíškem, obklopený sochami Sv. Jana křtitele, Sv. Floriána, Sv. Jana Nepomuckého, Sv. Antonína. Sochy jsou darem Františka Buquoe.⁴⁴

3.2 Náboženství ve Velešíně

Na náměstí J. V. Kamarýta podle jména významného velešínského rodáka, kněze a básníka stávaly již od středověku dva kostely. Kostel sv. Filipa a Jakuba stojící vedle radnice, postavený protestanty koncem 15. stol., a hlavní kostel sv. Václava, který je mnohem starší a stojí na okraji náměstí. Kostel sv. Filipa a Jakuba zrušil císař Josef II. a ve Velešíně zůstal pouze kostel sv. Václava.⁴⁵

Nejstarší zmínka o kostelu sv. Václava ve Velešíně pochází z roku 1285. Zdejší farář se staral nejen o duchovní správu své farnosti, ale měl za povinnost také konat bohoslužby v kapli na nedalekém hradě. Postavení velešínského kostela, kde působil mimo faráře i kaplan, významně posílili Rožmberkové nadací z roku 1361. Věnované hmotné prostředky byly určeny pro další kaplany, tzv. oltářníky, kterým bylo uloženo konat bohoslužby u příslušných oltářů a vypomáhat v ostatních záležitostech duchovní správy. Nadace rovněž existenčně zabezpečila při kostele další dva pomocné kaplany, tzv. vikaristy. Kaplani obývali ve Velešíně dům čp. 20.⁴⁶

---

⁴²Srov. JIRÁČEK, J. *Doudlebsko & Novohradsko*, s. 124-125.

⁴³ Srov. tamtéž, s. 125.

⁴⁴ Srov. KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 123.

⁴⁵ Srov. JIRÁČEK, J. *Doudlebsko & Novohradsko*, s. 125.

⁴⁶ Srov. *Církevní správa*, Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum, 2003, výstavní panel.

V letech 1730–1789 se Velešín stal sídlem vikariátu, který zanikl v rámci územní reorganizace po vzniku českobudějovického biskupství. Velešínská farnost patřila poté k vikariátu novohradskému. V roce 1906 byla fara povýšena na děkanství.⁴⁷

Obyvatelstvo Velešína a okolních obcí se hlásilo převážně ke katolické víře. V roce 1860 žilo na farnosti 2 500 katolíků, z toho 890 ve Velešíně. Na konci 19. století vykazovala farnost téměř 3 000 osob. V následujících letech došlo k většímu náboženskému rozvrstvení obyvatelstva. V roce 1930 žilo ve Velešíně kromě 970 katolíků, 21 evangelíků, 29 osob československé církve, jeden izraelita a 28 osob bez vyznání.⁴⁸

3.2.1 Náboženské úkony ve spojení s volnočasovými aktivitami

Náboženství se často odráželo ve volnočasových aktivitách lidí. Ti však neuvažovali nad vymezením volného času a označením náboženských úkonů jako volnočasových. Náboženství patřilo přirozeně do života lidí a tvořilo jejich významnou součást. Do života lidí ve Velešíně patřily všechny náboženské aktivity, které se zaměřovaly právě na sdružování lidí ve svém volném čase a během svátků.

Procesí, pouť

Po roce 1918 byly uznávány tyto svátky: 1. ledna, 6. ledna, Velikonoce (tři dny), 16. května, svatodušní svátky Božího těla (tři dny), 1. září, 28. září, 1. listopadu, 8. prosince, Vánoce, 28. prosince a Nový rok. Později se přidal ještě 7. března - svátek T. G. Masaryka. V tyto dny nemusely děti chodit do školy a často se konala tzv. procesí nebo také nazývána pouť. Lidé chodili pěšky v houfu a zastavovali se na poutních místech, kde se společně s duchovním modlili. Přes Velešín chodila procesí do Říмова, do Kájova, na Dobrou Vodu, na Svatou Horu, do Maria Zell v Rakousku.⁴⁹

Křížek popisuje procesí takto: „*Jednoho procesí na Dobrou Vodu jsem se zúčastnil se strýčkem mlynářem. Připojili jsme se k procesí, které šlo od Velešína přes mlýn. V čele procesí šel člověk, který nesl korouhev. Za ním předříkavač písni a modliteb. Předříkavač říká modlitby a poutníci mu odpovídají. Nebo předzpěvoval kostelní písni*

⁴⁷ Srov. JANDOVÁ, R., HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 49.

⁴⁸ Srov. *Církevní správa*, Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum, 2003, výstavní panel.

⁴⁹ Srov. KRÍŽEK, M. *Procesí a pouť*. Společnost přátel města Velešína [online]. 2016 [cit. 2019-01-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.velesinpratele.cz/>>.

a lidé v procesí to po něm opakovali. Po malé přestávce, se začal předříkávač modlit růženec. Ten měl šest otčenášů a padesát zdrávasů. Cestou jsme udělali malou zastávku v nějaké hospodě, kde jsme se posilnili. Tak ubíhala cesta až do Dobré Vody. Obnášela asi 20 km. V Dobré Vodě jsme zakotvili v hostinci, kde jsme se najedli a kde nám umožnili přespat na seně, na půdě. Ještě večer jsme se v kostele vyzpovídali a brzo ráno šli do kostela, na mši a k přijímání. Po snídani, vyrazil náš průvod na zpáteční cestu, stejně tak vyplněnou modlitbami a zbožnými písněmi.“⁵⁰

Vzkříšení, Boží tělo, Kvatembrová procesí

Na Bílou Sobotu velikonoční chodil průvod z kostela po velešínském náměstí. Vpředu za křížem s korouhví šel sbor zpěváků, poté ministranti a za nimi nesli nad knězem vážení občané Velešína baldachýn s monstrancí (tzv. nebesa). Lidé šli za nimi v průvodu, jiní postávali na ulici u domů a poklekali před svátostí oltářní. Všechna okna na náměstí byla pěkně vyzdobena. Po návratu do kostela se slavnostně zakončovalo, zpěvem písně Tebe Bože chválíme.⁵¹

O Božím těle, první čtvrtek po svátku Nejsvětější Trojice koncem května nebo začátkem června, postavili na náměstí na čtyřech světových stranách oltáře, které byly vyzdobené břízami a květinami a konal se podobný průvod jako na Bílou sobotu. Vpředu průvodu šly děti za družičky a z košíčků sypaly květy na cestu. Písně kostelní a modlitby provázely průvod jako o Vzkříšení. Okna na náměstí byla vyzdobena trojhranem se zapálenými svícemi, lidé chodili svátečně oblečený a přijížděli se podívat i lidé z okolí.

Křížek na internetové stránce Společnosti přátel města Velešína popisuje Kvatembrové dny: „Z dětství si ještě pamatuji na tak zvané kvatembrové dny. To byly dny čtyřikrát za rok, o nichž se chodilo v procesí přírodou s modlitbami za odvrácení zla, nepohody a s přímlovou za dobrou úrodu. Vycházelo se z kostela, přes náměstí, pak směrem k nádraží do Markvartic ke kapličky, která tam stojí na návsi. To bylo vždy ve všední den a my školáci jsme se toho rádi zúčastnili, ani ne tak ze zbožnosti, ale místo vyučování, ze kterého jsme se rádi ulili. Až jednou nám to zatrhł učitel

---

⁵⁰ KRÍŽEK, M. Procesí a pout'. Společnost přátel města Velešína [online]. 2016 [cit. 2019-01-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.velesinpratele.cz/>>.

⁵¹ Srov. KRÍŽEK, M. Vzkříšení, Boží tělo, Kvatembrová procesí. Společnost přátel města Velešína [online]. 2016 [cit. 2019-01-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.velesinpratele.cz/>>.

*Růžička. Kvatembrová procesí chodila také jinam, třeba do Říмова, ale také jenom ke křížku Za Vrcha.*⁵²

Po roce 1948 však režim tyto náboženské aktivity zakázal a postupně se zavedly průvody, jako byl 1. máj, 9. květen a 7. listopad.

3.2.2 Volnočasové aktivity ve Velešíně zachycené farní kronikou

Při hledání zdrojů k mé práci mi byla zapůjčena Farská (farní) kronika města Velešina od duchovního správce (administrátora farnosti) P. Mgr. Jana Mikeše. Byla to pro mě velká čest nahlédnout do tohoto velmi historicky cenného zdroje. Dosud jsem žádný takový neměla možnost vidět (viz příloha I.).

Farní kronika popisuje běžný život lidí ve Velešíně, čerpala jsem především od roku 1900–1940, poté jsou v kronice vytrhané stránky, nalepené novinové útržky z jihočeského Hlasu lidu, Národních novin apod. V těchto útržcích nalezneme především historické informace o politice, různé stížnosti, úmrtí apod.

Mezi běžnými popsány historickými událostmi, které se ve Velešíně odehrávaly, byl zde také zmiňován život lidí ve vztahu k volnočasovým aktivitám. Některé úryvky zde proto budu citovat.

První zmínky popisovaly zapojení lidí do oprav farnosti a zvelebování zahrady a jejího okolí: *„1903 byl rok oprav farnosti. Musela se vyspravit dlažba u kostela a zamazat cementem. Tohoto roku byla opět vysázena další část zahrady.*⁵³ nebo *„Prováděli se i stavební úpravy vnějšku kostela lidé museli chodit pomáhat s úklidem. Také se konaly různé sbírky... na zvony a opravu kostela. V roce 1930 se konala sbírka na opravu kostela sv. Václava.*⁵⁴

Farní kronika popisuje v souvislosti s péčí o farnost také péči o místní hřbitov, o který se lidé starali především ve svém volném čase. Přímou cituje: *„Obyvatelé z Velešina se po své práci věnovali údržbě, zvelebování a rozšiřování hřbitova.*⁵⁵

Dále popisuje: *„1906 byly udělány na hřbitově chodníky a cesty, což vedlo k velkým mrzutostem, neboť všechny stromy na hřbitově včetně pěkné lípy, až na čtyři*

---

⁵² KŘÍŽEK, M. Vzkříšení, Boží tělo, Kvatembrová procesí. Společnost přátel města Velešina [online]. 2016 [cit. 2019-01-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.velesinpratele.cz/>>.

⁵³ Farní kronika Velešín, s. 238.

⁵⁴ Farní kronika Velešín, s. 319.

⁵⁵ Tamtéž, s. 240.

*akáty u kříže u prostředního hřbitova byly dle usnesení hřbitovního výboru pokáceny. Bylo to velké zklamání a barbarství! Místní lidé ztráceli sílu chodit na cizí se dít a na jejich zájmy už času mnoho nezbývalo.*⁵⁶

Farní kronika se věnuje i nejrůznějším detailům: *„Byl zvolen hřbitovní výbor, kdy farář Velešínský má právo ustanovit hrobníka, ustanoví protokol o hřbitově s poplatkem za hrob při pohřbu, poplatek po deseti letech za místo a pak za hrobku.*⁵⁷

Dále jsou zde také zmiňovány klimatické podmínky té doby a potíže s nimi související opět s odkazem na práci ve volném čase lidí: *„1904 bylo veliké sucho, dva měsíce od konce června do začátku září nepršelo. Obilí téměř na zru i slámě uschnulo. Zahrada farská byla jako spáleniště na trávníku, nebyla tráva, ovoce opadalo.*⁵⁸

Nebo také: *„1940 v tomto roce byla ve Velešíně tuhá zima, voda v Malši přinášela ledové kry až 150 cm silné. Na cestě ke Svatému Jánů byl stržen jez, který přerušil provoz. Přes řeku Malši byly pod Velešínem tři železné lávky na vysokých pilířích ty, ale voda odnesla. V únoru tohoto roku byla v noci silná vichřice, která poškodila střechy domů. Na jaře lidé nakoupili lesní sazenice a vysadili smrčky, borovice, modřín, topoly.*⁵⁹

Ve vztahu k volnému času se farní kronika zaměřuje na běžné denní činnosti ve volném čase obyvatel: *„Lidé obdělávali své zahrady a polička a těšili se na úrodu zeleniny. Lidé po práci vysazovali nové lesy a staré stromy v zahradě museli prořezat a nové nasázet. Volný čas strávený venku na čerstvém vzduchu je pro zdraví, odpočinek a relaxování to nejlepší. Obyvatelé Velešína se ve svých chvílích volna museli vrhnout na velké opravy škod způsobené živelnými katastrofy, krupobitím, bleskem. Museli zanechat všech svých činností po práci a pomoci s opravami.*⁶⁰

Dále farní kronika popisuje: *„Ve Velešíně se také pořádaly zábavy. Volilo se do městského zastupitelstva, konaly se obecní volby. Byl nedostatek bytu a každý kdo chtěl stavět, obytné stavení, mohl si vykoupit vhodný pozemek. Začaly se vykupovat pozemky. Prodej pozemků vyžadoval mnoho administrativy a cest do Českého Krumlova. Lidé se těšili na stavby svých nových domů.*⁶¹

---

⁵⁶ Tamtéž, s. 238.

⁵⁷ Tamtéž, s. 304.

⁵⁸ Tamtéž, s. 239.

⁵⁹ Tamtéž, s. 495.

⁶⁰ Farní kronika Velešín, s. 397.

⁶¹ Tamtéž, s. 266.

3.3 Školství ve Velešíně

V této kapitole popisují krátce historii školství ve Velešíně a podrobněji se zaměřují na školství z pohledu pedagogiky volného času, kdy právě volný čas se často prolínal se školním, a proto bylo obtížné jej jasně vymezit.

Školství ve Velešíně má velmi dlouhou tradici. První zmínky o škole pocházejí již z let 1390 a 1391. Historikové uvádějí, že škola, která zde stojí dodnes, vznikla již v polovině 18. století. Školu navštěvoval velký počet dětí nejen z Velešína, ale i jeho okolí. Na konci 19. století navštěvovalo čtyřtřídní školu téměř 400 žáků, což znamenalo, že v jedné třídě se vyučovalo průměrně 80–100 žáků.⁶²

V meziválečném období došlo k rozmachu školství ve Velešíně. V roce 1919 byla zřízená tzv. měšťanská škola. Vzděláním učňovské mládeže se zabývala pokračovací škola živnostenská, která vznikla v roce 1920, a zemědělský dorost si od roku 1927 mohl zvýšit znalosti na dvouleté lidové škole hospodářské.⁶³

Měšťanská škola ve Velešíně je detailně rozvedena v publikaci *Dvě knihy o Velešíně*, z níž zde cituji. První třída měšťanky, do níž bylo zapsáno 67 žáků a 10 žákyň, byla otevřena počátkem školního roku 1919–1920. Tato třída byla umístěna v prvním patře budovy obecné školy.⁶⁴

Vznik měšťanské školy popisuje také *Kronika české měšťanské školy*: „*Toho roku byla tato škola povolena rozhodnutím zemského školního rady. Konečným výsledkem dlouholetého boje za měšťanskou školu ve Velešíně bylo vítězství jejích dobrých přátel, jimž příznivá doba po památném státním převratu značně pomohla. Měla i své odpůrce, ba nepřátele a nesmí býti zamlčeno, že zdejší občané jmenují mezi nimi i učitele.*“⁶⁵

Děti ve škole neustále přibývalo, každý rok se rozrostla o jednu třídu a dosavadní budova přestala postačovat. Ve školním roce 1921–1922 už měšťanskou školu navštěvovalo 192 žáků. Velešínských z nich byla pouze jedna třetina. Děti z cizích obvodů platily školné ve výši 50–200 korun, podle majetkových poměrů, některým dětem místní školní rada školné odpustila. Jednalo se především o děti z chudých rodin. Těmto dětem škola často věnovala i školní pomůcky. Pro nejchudší děti byl zřízen tzv. polévkový ústav, který ze sebraných milodarů rozdával polévku, aby tyto děti měly zajištěno ve dnech školního vyučování alespoň nějaké teplé jídlo.

⁶² Srov. *Školství*. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum, 2003, výstavní panel.

⁶³ Srov. *Školství*. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum, 2003, výstavní panel.

⁶⁴ Srov. JANDOVIČ, R., HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 82.

⁶⁵ *Kronika české měšťanské školy Velešín*. Snímek 3, s. 1.

V roce 1926 se projednávala stavba nové školní budovy. Obecní úřad na doporučení místní školní rady návrh bohužel zamítl. Ve školním roce 1927–1928 měla obecná škola 5 tříd se 152 žáky a měšťanská škola 3 třídy se 151 žákem. O stavbě školy se jednalo v roce 1929 znovu, ale opět marně. Bezvýsledné bylo i úsilí o stavbu tělocvičny a zřízení školní zahrady.⁶⁶

V důsledku mnichovské dohody velešínská obecná a měšťanská škola přijala 65 dětí z obsazených území, nejvíce jich bylo z Kaplice, Českého Krumlova a Horního Dvořiště. Přeplněné třídy nestačily, a tak se nadále vyučovalo i v několika hostincích. Roku 1939 bylo zakázáno půjčování knih a nařízeny revize žákovských a učitelských knihoven i všech učebních pomůcek. Dvě stě padesát kilogramů knih a pomůcek muselo být odevzdáno.⁶⁷

V roce 1940 zahájila ve Velešíně v prostorách radnice svoji činnost obecná škola s německým vyučovacím jazykem, pro niž byla postavena nová školní budova, otevřená v roce 1943. Tato škola zanikla v roce 1945.⁶⁸

3.3.1 Školní aktivity spojené s volným časem

Kronika české měšťanské školy v letech 1919–1940 a Kronika města Velešína stručně zaznamenává průběh jednotlivých školních let a popisuje každoročně opakující se události jako zahájení, ukončení školního roku a nejrůznější akce jako návštěvu školního inspektora, oslavy narozenin a jmenin panovníka apod. Tyto události se často prolínaly do volnočasových aktivit obyvatel Velešína, proto je důležité je v této kapitole popsat. Zápisy z těchto událostí se liší jen v jednotlivostech, pro dokumentaci tamější doby zde uvádím popis pouze jednoho školního roku.

Kronika měšťanské chlapecké školy ve Velešíně je psaná od počátku školního roku 1919/20. V následujícím textu z ní vycházím.

Zahájení školního roku

Školní rok se zahajoval v prvních dnech měsíce září, kdy se žáci spolu s rodiči a učiteli shromáždili v dopoledních hodinách ve farním kostele. Konaly se zde bohoslužby, při kterých duchovní promlouval na téma důležitosti vzdělání, pěstování ctností a nutnost

---

⁶⁶ Srov. JANDOVÁ, R., HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 82–83.

⁶⁷ Srov. JANDOVÁ, R., HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 83.

⁶⁸ Srov. *Školství*. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum, 2003, výstavní panel.

spolupráce rodičů s učiteli při výchově a vzdělávání dětí. Poté se děti scházely ve svých třídách, kde k nim promlouvali jejich učitelé.⁶⁹

„První ročník naší měšťanské školy byl umístěn v 1. patře budovy obecné školy. Dne 28. září 1919 byla zde uspořádána hlučná slavnost na paměť otevření měšťanské školy. Ke zdaru slavnosti značně přispěla krásná pohoda, takže bylo mnoho přespolních účastníků. Z hostů zvláště byli vítáni p. okresní školní dozorce, p. okresní hejtman, a pan rada Josef Burger, zdejší rodák. Čistý výtěžek 1800 korun byl věnován na potřeby chudých žáků měšťanské školy.“⁷⁰

Školní docházka

Školní docházka se počítala na tzv. půldny. Docházka bývala nejslabší na podzim, v měsíci září a říjnu, kdy děti musely pomáhat při zemědělských pracích, jako sklizení brambor, setba ozimů či celodenní pastva dobytka. Se školní docházkou úzce souvisela i nemocnost dětí. Nejčastěji děti onemocněly tyfem, zánětem průšnic, spalničkami a bronchitidou, mnohdy tato onemocnění dosahovala epidemických rozměrů. Smutným dokladem doby jsou i zápisy o dětské úmrtnosti, kdy v každém školním roce zemřely jeden až dvě děti.⁷¹

Volba členů školní rady

Školní rada se měnila v průměru jednou za tři roky, docházelo při ní k nové volbě jejích členů. Snahou bylo, aby každá obec, ze které docházely děti do školy ve Velešíně, měla ve školní radě svého jednoho zástupce.⁷²

Kronika české měšťanské školy uvádí: *„Zasedání místní školní rady roku 1923 bylo poučné. Zdejší Sokol s majitelem nového sálu v pivovare nabídl místnost s náradím za zimní tělocvičnu oběma školám. Skrze okresní školní výbor. Na vybidnutí tohoto úřadu měla snést školní rada o věci jednati, ale po tuhém odporu předsedy Crkvy a řídicího učitele Kohouta nabídku zamítla.“⁷³*

---

⁶⁹ Srov. *Kronika české měšťanské školy Velešín*. Snímek 5, s. 5.

⁷⁰ *Kronika české měšťanské školy Velešín*. Snímek 4, s. 3.

⁷¹ Srov. *Kronika české měšťanské školy Velešín*. Snímek 20, s. 35.

⁷² Srov. *Kronika české měšťanské školy Velešín*. Snímek 13, s. 20.

⁷³ Tamtéž, snímek 1, s. 19.

Školní slavnosti

Školní slavnosti zaznamenané na stránkách kronik je možno rozdělit na slavnosti státní, náboženské a ostatní. Státní slavnosti spočívaly v oslavě jmenin a narozenin panovníka. Kronika české měšťanské školy popisuje: „*Společná slavnost obecné a měšťanské školy byla 7. března v devět hodin ráno ve vkusně ozdobené učebně druhého ročníku. Sproslovem, který přednesl odborný učitel měšťanské školy v. Wolf, střídaly se deklamace a pěvecká čísla, která dokonale nacvičil zastupující učitel na měšťanské škole František Chodura. Pěkné básně přednesli Pražák a Bůžková z obecné školy, Valešová a Kyselová ze školy měšťanské. Slavnost byla ukončena státními hymnami.*“⁷⁴

Mezi státní slavnosti můžeme též zařadit i pravidelnou návštěvu a vizitaci školy c. k. okresním hejtmanem a okresním školním inspektorem.

Náboženské slavnosti se odehrávaly v místním farním kostele a jednalo se o zkoušku náboženskou, konanou panem vikářem za účasti školní mládeže, učitelského sboru a rodičů dětí. Tato zkouška probíhala každým rokem. Dále se jednalo o udílení svátosti biřmování biskupem českobudějovickým.⁷⁵

„*Dne 26. května navštívil měšťanskou školu pan inspektor R. Vondruška. Po inspekci ve společné poradě byl živý rozhovor o nově zavedených předmětech, totiž o výchovných ručních pracích, o občanské nauce a výchově.*“⁷⁶

Školní výstavy

V budově školy se nepravidelně konaly výstavy školních učebních pomůcek a prací učitelů a žáků. Výstavy byly většinou umístěny v přízemí školy. V jedné třídě byly vystaveny učební pomůcky a práce učitelů, v druhé pak písemné práce, kreslení a ruční práce žáků školy. Tyto výstavy se těšily velké oblibě rodičů a byly často navštěvovány.⁷⁷

Z kroniky české měšťanské školy: „*Dne 3. května 1924 byla výstava prací školní a dílenských. Devět žáků bylo odměněno prvními a devět druhými cenami, deset žáků třetími cenami. Výstavka byla velmi čteně navštívena.*“⁷⁸

---

⁷⁴ Tamtéž, snímek 29–30, s. 53–54.

⁷⁵ Srov. *Kronika české měšťanské školy Velešín*, Snímek 12–13, s. 18–21.

⁷⁶ *Kronika české měšťanské školy Velešín*, Snímek 13, s. 20.

⁷⁷ Srov. *Kronika české měšťanské školy Velešín*, Snímek 14–15, s. 23–25.

⁷⁸ *Kronika české měšťanské školy Velešín*, Snímek 15, s. 24.

Školní divadlo

Děti hrály i divadelní představení, nacvičené učitelským sborem. Jednalo se většinou o žertovné hry se zpěvy, tanci či o pohádky. Také tato divadelní představení byla velmi četně navštěvována. Výtěžek z těchto představení byl věnován na zakoupení knih do školní knihovny, učebních pomůcek či pro polévkový ústav.⁷⁹

Kronika české měšťanské školy popisuje: „*Dne 19. prosince hrály děti Sněhurku. Nacvičil s nimi odborný učitel pan Velišek. Výtěžek přes 500 Kč byl věnován školním účelům.*“⁸⁰

Ukončení školního roku

Kronika české měšťanské školy se podrobně věnuje také ukončení školního roku: „*První školní rok byl zakončen důstojnou oslavou Husovou na konci června.*“⁸¹

---

⁷⁹ Srov. Tamtéž. Snímek 5–6, s. 5–7.

⁸⁰ *Kronika české měšťanské školy Velešín*. Snímek 6, s. 6.

⁸¹ *Kronika české měšťanské školy Velešín*. Snímek 5, s. 4–5.

4 Volnočasové aktivity ve Velešíně v letech 1900-1950

Jak uvádí velešínské muzeum, volnočasové aktivity vznikaly v ruku v ruce s chutí lidí se sdružovat, na což mělo vliv rozšíření občanských práv v rakouském státu již po roce 1848. Volnočasové spolky ve Velešíně mají svou historii, která spadá již před rok 1900.

Historicky nejstarší velešínský spolek nazývaný Vlastimil vznikl v roce 1874 a jeho cílem bylo šířit hudební kulturu především formou zpěvu. V roce 1877 vznikl v obci spolek dobrovolných hasičů, který patřil mezi nejoblíbenější nejen pro svoje hlavní nezastupitelné poslání ochrany zdraví a majetku občanů, ale i příkladnou obětavost v další veřejně prospěšné činnosti. V roce 1892 se o upravenost obce i okolí a vytvoření příjemného prostředí hlavně vysazováním stromů staral další vzniklý spolek a to Okrašlovací.⁸²

Velký rozkvět zaznamenaly spolky právě koncem 19. století. Šlo o dobu poznamenanou mohutnou spolkovou činností. Jak uvádí Pamětní kniha Velešína, u zrodu mnoha z nich stál řídící učitel Jan K. Mikyška, školní i obecní kronikář a pozdější čestný občan Velešína.⁸³

4.1 Přehled volnočasových spolků ve Velešíně

V následujícím textu se snažím vyzdvihnout nejznámější velešínské spolky, o kterých se dochovaly alespoň nějaké písemné zdroje, především v ručně psané podobě nebo ve velešínském muzeu či v Pamětní knize Velešín.

Významným a téměř jediným tištěným zdrojem se pro mě stala autorka Růžena Jandová, rodačka z Velešína, členka ochotnického divadla, kronikářka, která schraňovala mnoho materiálů (ručně psaných, tiskopisů) o velešínských spolcích, ochotnickém divadle apod. Po její smrti se toho bohužel moc nedochovalo, všechny její spisy byly převážně zničeny.

Mezi nejvýznamnější volnočasové aktivity ve Velešíně patřila divadelní činnost, která se historicky prolíná téměř všemi volnočasovými spolky. Nejznámější právě pro svoji divadelní činnost byl spolek Šumavan, který v této práci podrobně popisují a o kterém se dochovalo oproti ostatním spolkům více zdrojů. Další významný spolek

---

⁸² Srov. *Kultura a spolky*, Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum, 2003, výstavní panel.

⁸³ Srov. *Pamětní kniha Velešín, 1888–1945 (1951)*. Snímek 51, s. 97.

ve Velešíně představoval sbor dobrovolných hasičů, jenž působí dodnes, a o kterém se zde také zmiňují.

Zpěvácký spolek Vlastimil

O tomto spolku se v Pamětní knize Velešína píše jako o historicky nejstarším spolku, od kterého se odvíjela hudební a divadelní kultura ve Velešíně. Svůj cíl si vytkl šířit hudební kulturu především formou zpěvu. První velkou akcí spolku bylo zasazení pamětní desky na rodném domě J. V. Kamarýta, významného místního katolického kněze, básníka a vlastence.⁸⁴

Členové tohoto spolku hráli i divadlo, a proto se jednotlivé akce často prolínaly. Mnohé akce byly neorganizované, což se nelíbilo skupině většinou mladých obyvatel Velešína. Ti proto roku 1918 založili kroužek mladých ochotníků, který se začal věnovat divadlu. Jelikož se mu velmi dařilo a měl přízeň občanů Velešína, roku 1919 členové rozhodli o novém názvu spolku Šumavan. Tento spolek se tedy odtrhl od zpěváckého spolku Vlastimil, který ve své původní podobě nadále zůstal.⁸⁵

Národní jednota pošumavská

Národní jednota pošumavská představovala jakýsi místní odbor, který vznikl v roce 1893 a dal kořeny divadelní činnosti ve Velešíně. U jejího zrodu stál řídicí učitel Jan K. Mikyška. Na náklady jednoty bylo pořízeno jeviště, na kterém se později hrála divadla. Jednota pořádala přednášky, divadelní představení, taneční zábavy. Její činnost však brzy upadla. Poté, co svou činnost ukončila, složila jeviště do kuželny hostince U Pekočů a další spolky si je pro svá divadelní představení půjčovaly. K oživení divadelní činnosti došlo až po první světové válce. Lidé byli nadšeni svobodou a s radostí se pouštěli do dalších volnočasových aktivit. Josef Štěpánek nacvičil s ochotníky tři krátké jednoaktové hry, které byly uvedeny 1. dubna a 20. května roku 1918. Nesly název Josefovská tragédie, Co dělat, aby žárnil a Manžel záletník. Poškozené a vybledlé jeviště, které bylo uloženo v kuželně U Pekočů, bylo přemalováno a opraveno.⁸⁶

---

⁸⁴ *Pamětní kniha Velešín, 1888–1945 (1951). Snímek 5, s. 95.*

⁸⁵ Srov. JANDOVÁ, R., HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně, s. 128.*

⁸⁶ Srov. JANDOVÁ, R., *Divadlo ve Velešíně, nečíslované stránky.*

Kroužek divadelních ochotníků

V roce 1918 vznikl ve Velešíně spolek divadelních ochotníků. V Pamětní knize Velešína nalezneme, že byl na konci roku 1919 přejmenován na osvětový spolek Šumavan. Děлил se na několik odborů, a to divadelní, hudební a přednáškový. V meziválečném období se stal nejvýznamnějším organizátorem kultury v obci.⁸⁷

Jandová popisuje kroužek divadelních ochotníků podrobněji, kdy v listopadu 1918, byl volným hereckým souborem uspořádán večer, jehož čistý výnos 200 korun byl věnován sirotkům a vdovám po legionářích. Zanedlouho 22. listopadu došlo z podnětu ing. C. Vojtěch Kleina ke svolání schůze U Pekočů, na které se ustanovil spolek divadelních ochotníků s třiceti dvěma členy, a byli zvoleni jeho představitelé: pan Kotal se stal předsedou, pan Svoboda jednatelem a prozatímním režisérem, V. Klein pokladníkem, F. Koidl správcem jeviště, pan Štefl správcem sálu, O. Kohoutová a pan Petr revizory účtů.

Tento spolek se také zabýval osvětovou a kulturní činností. V lednu 1919 zaslali představitelé kroužku divadelních ochotníků městské radě ve Velešíně žádost o finance na znovuzřízení jeviště, pořízení potřebných rekvizit a zaplacení elektrického osvětlení. Na návrh JUDr. Františka Veselého byly zřízeny tři obory: divadelní, hudební a přednáškový (recitační). Činnost spolku vzkvétala, osvětová komise začala pracovat 24. února 1920 a byla také založena kronika spolku. Tento spolek byl později přejmenován na Šumavan.⁸⁸

Divadelní spolek Šumavan

Divadelní spolek Šumavan se dle Pamětní knihy Velešína rekrutoval z bývalého kroužku divadelních ochotníků a zahájil ve Velešíně významnou divadelní činnost.

Vznik a pozdější působení Šumavanu podrobně popisuje ve své publikaci Jandová. Šumavan vznikl na valné hromadě, která byla ustanovena z důvodu, aby měl bývalý kroužek právnícký podklad. Této valné hromadě předsedal pan Kotal, místopředsedou byl zvolen J. Mertl, pokladníkem J. Svoboda a další. Po půlroční činnosti tedy ukončil

---

⁸⁷ Srov. *Pamětní kniha Velešín, 1888–1945* (1951). Snímek 70, s. 129.

⁸⁸ Srov. JANDOVÁ, R., *Divadlo ve Velešíně*, nečíslované stránky.

kroužek divadelních ochotníků svoji činnost a za tu dobu odvedl na dobročinné účely 3 500 korun.⁸⁹

Pamětní kniha Velešína přímo uvádí: „*V tomto roce vznikl de facto Šumavan, aby bývalý kroužek měl podklad právnický. Za tímto účelem se konala valná hromada, kterou zahájil předseda p. Kotal.*”⁹⁰

V Pamětní knize Velešína nalezneme také stanovy Šumavanu, které sdělují: „*Spolek nový bude dále pracovat na povznesení kulturní úrovně svého kraje, provozováním dramatických děl umělecké výše s pečlivým provedením, pěstováním hudby, pořádáním nepolitických přednášek, recitačních večerů s propagováním dobré četby maje ve vítku průkopnou práci dřívější*“.⁹¹

Začátky Šumavanu nebyly lehké. Hrálo se na vypůjčeném jevišti, i když se usilovalo o jeho zakoupení, návrh byl opětovně zamítnut. Ke zkvalitnění vizuální stránky divadelních představení přispělo nemalou měrou nově zavedené elektrické osvětlení. U Kozáků se podařilo zřídit elektrárnu, která Velešín zásobovala elektřinou. V pátek 20. prosince roku 1918 bylo tak poprvé rozsvíceno elektrické světlo. Dne 26. prosince 1918 se již při elektrickém světle hrála divadelní hra Její pastorkyňa. Dříve se hrálo při karbidových lampách, které poskytovaly osvětlení velmi malé.⁹²

Výtěžky z divadelních představení byly často věnovány na dobročinné účely, především na podporu místních chudých. Utržené peníze se posílaly např. i Deylovu ústavu slepců, sirotkům, válečným invalidům, Českému červenému kříži a školám.⁹³

V rámci oslav 28. října spolek sehrál divadelní představení Psohlavci a v prosinci roku 1918 hrál ještě Vojnarku. V březnu roku 1920 byla na počest oslav prezidentových narozenin sehrána Jiráskova hra Lucerna o čtyřech jednáních, 5. dubna byla uvedena na scénu žertovná Šamberkova hra o čtyřech jednáních Eva Kubánková. Velkou událostí bylo také 24. a 26. září, kdy spolek sehrál Majitele hutí od Georga Ohneta, hru o čtyřech dějstvích a čtyřech proměnách.⁹⁴

Divadelní spolek negativně ovlivnil odchod jednoho z nejschopnějších členů a výborného herce pana Svobody, který v prosinci roku 1920 odchází do Českých

---

⁸⁹ Srov. *Pamětní kniha Velešín, 1888–1945* (1951). Snímek 74, s. 137.

⁹⁰ *Pamětní kniha Velešín, 1888–1945* (1951). Snímek 74, s. 137.

⁹¹ Tamtéž, snímek 75, s. 138.

⁹² Srov. *50 let osvětového spolku Šumavan ve Velešíně 1919 – 1969*, s. 5.

⁹³ Srov. *50 let osvětového spolku Šumavan ve Velešíně 1919 – 1969*, s. 5.

⁹⁴ Srov. *50 let osvětového spolku Šumavan ve Velešíně 1919 – 1969*, s. 6.

Budějovic a v lednu roku 1921 odchází další výborný člen a kronikář Dr. Veselý do Prahy.⁹⁵

Spolek se postupem času potýkal s nedostatkem finančních prostředků. Tehdy ještě neexistovaly žádné finanční podpory na divadelní činnost, divadelní ochotníci si na svou činnost museli převážně vydělat.

30. ledna 1921 na druhé valné hromadě U Pekočů výbor rezignoval a byli zvoleni noví funkcionáři spolku: předseda, kronikář Petr Kotal, místopředseda Jan Mertl, výbor tvořil František Koidl, hudební odbor pan Klein a hlavním jednatelem se stal Adolf Ryněš.

Po velkých překážkách byla v srpnu 1921 uvedena první zpěvohra Z českých mlýnů, která měla velký úspěch, i když novinářská kritika nebyla příznivá. Činnost spolku Šumavan nadále pokračovala, avšak už bez původního elánu.⁹⁶

Velkou událostí byla pro spolek oslava narozenin pana Aloise Jiráka, Šumavan sehrál jeho drama Otec a oslavenci bylo zasláno písemné blahopřání. Všechny velice potěšila jeho odpověď s přáním stálého zdaru. V dubnu 1922 sehrál spolek hru od Ladislava Stroupežnického, Naši furianti, kterou režíroval kaplan Danko. Spolek hru představil v sále U Pekočů a později také v sále U paní Kleinové. V Říjnu 1922 pak nacvičil a uvedl Danko na scénu drama o třech dějstvích Václav Hrobčický z Hrobčic od Ladislava Stroupežnického.⁹⁷

Šumavan to však v průběhu svého působení neměl jednoduché. Potýkal se nejen s nedostatkem finančních prostředků, ale i s prostorem, kde mohl představit svoje hry.

Pamětní kniha Velešína popisuje, že při druhém divadelním vystoupení v sále hostince U Pekočů si majitelka paní Kleinová vyžádala obvyklých 250 korun za sál, i když se počítala k ochotníkům. Protože však čistý zisk z představení Poslední muž, které bylo sehráno ve prospěch válečných poškozců, činil přesně 250 korun, došlo k zastavení činnosti spolku. Další nepříjemností, se kterou se Šumavan musel potýkat, bylo jeviště, jehož majitelem byla stále Národní jednota pošumavská, která v tuto dobu již nevykazovala žádnou činnost, avšak jeviště nechtěla zapůjčovat. Proto se spolek rozhodl postavit si vlastní jeviště. Od Kozáků koupil dřevo z pily a pan Klein namaloval kulisy.⁹⁸

---

⁹⁵Srov. JANDOVÁ, R., HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 128.

⁹⁶ Srov. *50 let osvětového spolku Šumavan ve Velešíně 1919 – 1969*, s. 8 – 9.

⁹⁷ Srov. Tamtéž, s. 9.

⁹⁸ Srov. JANDOVÁ, R., HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně s. 128–129.*

V této době se Šumavan účastní slavnostního otevření hřiště na Strahově. Kaplan Danko nacvičil Staročeskou svatbu, která zde zpestřila program. V roce 1924 bylo na scénu uvedeno divadelní představení Noc na Karlštejně, opět pod vedením kaplana Danka. Velešínský kronikář o této hře napsal: „*V samotném sále u Pekočů den na to sehrál Šumavan veselohru Noc na Karlštejně od Jiráska při mimořádné četné návštěvě. Kostýmy vypůjčeny, dekorace nově pořízeny, obzvláště péčí a prací Ing. Vojty Kleina. V sobotu 26. 4. zapůjčilo divadelní budovu zábavným ochotnickým spolkem německým za celkovou úhradu 240 korun, když bylo před tím dáno k tomu povolení městskou radou. Stalo se to v naší republice poprvé. Návštěva byla četná. Den na to sehrána tato veselohra ještě jednou ve Velešíně při četné návštěvě.*”⁹⁹

Nepříjemné byly pro Šumavan i spory se Sokolem. Během působení těchto spolků, dochází k vzájemnému bojkotu akcí, což vyvrcholilo napsáním tzv. otevřeného listu, který se dostal do tisku a vzbudil hodně kritiky. Během tohoto období odchází kaplan Danko do Věžovaté Pláně, činnost spolku přesto neochabuje a režie se ujímá učitel Josef Horka. Tento udává spolku nový směr, nacvičuje spoustu her, hudbu pouští z gramofonu a po divadle následuje taneční zábava, což bylo pro veřejnost v té době velmi neobvyklé.¹⁰⁰

Když byl konečně spor se Sokolem ukončen, objevují se v působení spolku další nepříjemnosti. Majitel bez vědomí ochotníků pronajal sál kočovnému biografu a ochotníci neměli kde hrát. Činnost spolku později ustává, předseda spolku Petr Kotal v roce 1927 rezignoval a vystřídal ho Josef Horka. Začíná se znovu hrát, roku 1929 byly úspěšně uvedeny zpěvohry: Kráska ze Šumavy a Andulka Šafářova, obrázek ze života se zpěvy a tanci. Pro neshody s výborem střídá předsedu Horku v roce 1930 nový předseda spolku František Koidl. 28. října spolek opakuje divadelní hru Václav Hrobčický z Hrobčic a slaví 10. výročí založení spolku. Režisérem této hry byl poštovník Antonín Řeřicha.¹⁰¹

Ochotníci ze spolku Šumavan rozvíjeli svoji bohatou divadelní činnost nejenom v samotném Velešíně, jezdili také účinkovat do okolních obcí a podporovat české ochotníky do Kaplice a do Českého Krumlova, kde se také účastnili matičních slavností.

Divadelní spolek Šumavan zaniká v roce 1953. V této době musela být ve Velešíně sloučena veškerá osvětová činnost. Poslední hrou, kterou Šumavan sehrál, byla v létě na

---

⁹⁹ 50 let osvětového spolku Šumavan ve Velešíně 1919–1969, s. 10.

¹⁰⁰ Srov. Tamtéž, s. 10–11.

¹⁰¹ 50 let osvětového spolku Šumavan ve Velešíně 1919–1969, s. 11–12.

Strahově Lucerna. Divadelní odbor přešel pod správu Klubu pracujících. Naposledy se Šumavan sešel, aby zazpíval poslední píseň jejímu zemřelému členu. Po zániku Šumavanu však divadelní aktivita ve Velešíně neustala a přesunula se do tovární jídelny, kde hráli ochotníci Klubu pracujících. Později se divadlo hrálo v nově otevřeném Kulturním domě ve Velešíně.¹⁰²

Pěvecký sbor Šumavan

Mužský pěvecký sbor Šumavan vznikl v roce 1931. Byl na velmi vysoké úrovni, jelikož jeho dirigentem se stal pan Stehlík a posléze po jeho odchodu pan Crkva. Spolek vystupoval na všech místních oslavách, a jak uvádí Jandová: „*Byl doprovázen libým zvukem smyčců, pod taktovkou Oskara Servuse.*“¹⁰³ V roce 1933 mužský pěvecký sbor tvořilo 32 členů. V repertoáru měli 240 lidových písní, 78 umělých sborů a jedenáct smutečních sborů. Kulturní život ve Velešíně v této době dosahoval dobré úrovně, veřejnost měla v oblibě především zpěvohry.¹⁰⁴

Jandová ve své publikaci popisuje: „*V lednu 1932 byla pro velký úspěch v sále U Pekočů dvakrát uvedena opereta o třech jednáních: Krajánku, vrať se, autorem hry je Miroslav Vrána Trocnovský. V této hře se stal populárním Antonín Ryneš. Velký úspěch také sklízelo drama bratrů Mrštíků Maryša, které bylo sehráno v prosinci 1934, účast diváků byla více než hojná, někteří lidé museli dokonce sál opustit, protože pro ně nebylo místo. V roli Vávry vystoupil František Pártl.*“¹⁰⁵

V roce 1935 na čas činnost pěveckého sboru Šumavan ustává. Jedním z hlavních důvodů byl odchod jeho dirigentů, sbormistra pěveckého kroužku J. Crkvy ml. a dirigenta hudebního sdružení v rámci spolku Oskara Servuse. Oba se odstěhovali z Velešína za prací do Prahy a do Českých Budějovic. Tito dirigenti, jak uvádí Jandová, vynikali v dovednosti bravurně řídit pěvecké kroužky a především uměli mezi mladíky udržet disciplínu.¹⁰⁶

---

¹⁰² Srov. Tamtéž, s. 12–20.

¹⁰³ JANDOVÁ, R., *Divadlo ve Velešíně*, nečíslované stránky.

¹⁰⁴ Srov. *50 let osvětového spolku Šumavan ve Velešíně 1919–1969*, s. 13–14.

¹⁰⁵ JANDOVÁ, R., *Divadlo ve Velešíně*, nečíslované stránky.

¹⁰⁶ Srov. *Pamětní kniha Velešín, 1888–1945 (1951)*, Snímek. 139, s. 263.

Sbor dobrovolných hasičů

Sbor dobrovolných hasičů ve Velešíně byl zřízen 15. srpna v roce 1877 panem Janem Františkem Koidlem a patřil pro svou veřejnou prospěšnost mezi nejoblíbenější spolky ve Velešíně. V roce 1883 byla ve Velešíně založena První jihočeská hasičská župa, která sdružovala dvacet šest okolních hasičských sborů s téměř 2 000 členy.¹⁰⁷

Jihočeská hasičská župa se v roce 1891 zúčastnila s Českou hasičskou jednotou jubilejní výstavy v Praze a v roce 1895 vystavovala na Národopisné výstavě v Praze. Mezi vystavovateli na obou výstavách byl i Sbor dobrovolných hasičů Velešína. Zde je nutno zaznamenat, že župní sjezdy byly ve Velešíně pořádány docela často. V letech 1884 až 1932 jich bylo čtyřicet a z tohoto množství se šest župních sjezdů konalo ve Velešíně. Byly to sjezdy v letech 1884, 1902 1917, 1923, 1927 a 4. a 5. července 1933. Při tomto sjezdu v průvodu pochodovalo šest set hasičů s pěti prapory a přes čtyři sta dalších krojovaných zástupců českých spolků, zejména Sokolů a Baráčníků.¹⁰⁸

První písemná zpráva o ocenění dobrovolné a nezištné práce členů dobrovolného hasičského spolku ve Velešíně je z roku 1906, kdy došel přípis od c. k. okresního hejtmanství ohledně udílení čestných medailí za 25 let činnosti spolku. V tu dobu bylo oceněno čtrnáct členů, z toho jedenáct členů bylo zakladateli spolku. Sbor dobrovolných hasičů se staral i o své starší nemajetné členy hasičských sborů, zakládaly se tzv. podpůrné pokladny pro starší a hasičský sbor ve Velešíně byl také jejich členem.¹⁰⁹

V roce 1908 byl spolek na krátký čas rozpuštěn z důvodu, že se funkce starosty vzdal pan Jan Kouba a velitele pan Václav Hamerník. Na popud starosty obce, Františka Ryneše, se 11. května 1908 konala nová valná hromada za účasti třiceti členů a protektora sboru. V nových volbách se hlasovalo již hlasovacími lístky a další členové výboru a funkcionáři byli již zvoleni aklamací. Následně se činnost spolku opět rozběhla. V roce 1909 historické zdroje uvádějí, že spolek uskutečnil šest cvičení a sbor zasahoval u šesti požárů. V tomto roce došlo také opět k výměně starosty a velitele sboru. Sbor usiloval o pořízení ležiště, podal žádost knížecí a hraběcí správě o darování dříví na jeho zhotovení. Správa panství poslala 40 korun. Ležiště však postaveno

---

¹⁰⁷ Srov. JANDOVIČ, R., HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 127.

¹⁰⁸ Srov. SCHUSSER, F. Jak hasiči z Velešína založili a vedli Českou župní hasičskou jednotu. Společnost přátel města Velešína [online]. 2016 [cit. 2019-01-15] Dostupné na WWW: <<http://www.velesinpratele.cz/>>.

¹⁰⁹ Srov. SCHUSSER, F. Jak hasiči z Velešína založili a vedli Českou župní hasičskou jednotu. Společnost přátel města Velešína [online]. 2016 [cit. 2019-01-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.velesinpratele.cz/>>.

nebylo. V roce 1910 poslal kníže Adolf Schwarzenberg 50 Kč na zakoupení hasičského náčiní a Banka Slavie v Praze zaslala 30 Kč za požární hájení.¹¹⁰

Stejně jako do všech spolků, tak i do činnosti sboru zasáhla první světová válka. Řada činných členů padla na válečném poli. Na doplnění chybějících členů byla v roce 1917 založena jinošská družina, která byla složená z hochů, kterým bylo teprve sedmnáct let. V roce 1919 bylo ve Velešíně zřízeno jednatelství Hasičské pojišťovny, jednatelem byl František Koidl. Roku 1922 podle nařízení Zemské hasičské jednoty byla zřízena Samaritánská stráž. Ta byla součástí činnosti hasičských sborů a jejím účelem bylo při eventuelním zranění u požáru poskytovat první pomoc.¹¹¹

Jandová, Holakovský podrobně popisují informace o pořízení stříkačky: „V roce 1924 byla koupena kombinovaná čtyřkolová motorová stříkačka za 55 000 Kč od firmy Štěpánek. Měla pístové čerpadlo s možností ručního pohonu. Pro přepravu bylo zapotřebí koňského potahu. 10. srpna 1924 byla slavnostně předána. Garantem splácení byla obec Velešín. Protože nová stříkačka vážila téměř 2 tuny, byl zřízen druhý vjezd do tehdejší hasičské kolny. Tím se stala průjezdnou. Na uzavření byla použita roleta. Se zmíněnou stříkačkou byly asi problémy, lze to vysledovat z rozpisů, kdo a kdy zapůjčí koně na odtažení stříkačky na místo požáru. Okolním obcím bylo dáno na vědomí, že v případě požáru v jejich katastru si musí poslat koně pro stříkačku. Člen tehdejšího výboru Petr Kotal navrhoval v roce 1926 zakoupení automobilové stříkačky, nebo agregátu na dvou kolech s odstředivým čerpadlem a spalovacím motorem (STRATÍLEK). Tyto na svou dobu moderní stříkačky se začínaly vyrábět. Stávající stříkačku navrhl prodat do Netřebic, kde se v té době uvažovalo o založení hasičského sboru. Rovněž se objevila zpráva, že ve středu obce je nedostatek vody a bylo navrženo zřízení jímky a hydrantu u dolní kašny. V roce 1936 se objevil návrh na zakoupení vhodného podvozku od auta, na který by se namontovala kombinovaná stříkačka. Autorem návrhu byl Petr Kotal a Josef Doucha. K uskutečnění návrhu nedošlo a sbor za stříkačku stále dlužil 21 848 Kč. Dluh byl splacen roku 1942“¹¹²

---

¹¹⁰ Srov. SCHUSSER, F. Jak hasiči z Velešína založili a vedli Českou župní hasičskou jednotu. Společnost přátel města Velešína [online]. 2016 [cit. 2019-01-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.velesinpratele.cz/>>.

¹¹¹ Srov. SCHUSSER, F. Jak hasiči z Velešína založili a vedli Českou župní hasičskou jednotu. Společnost přátel města Velešína [online]. 2016 [cit. 2019-01-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.velesinpratele.cz/>>.

¹¹² SCHUSSER, F. Jak hasiči z Velešína založili a vedli Českou župní hasičskou jednotu. Společnost přátel města Velešína [online]. 2016 [cit. 2019-01-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.velesinpratele.cz/>>.

Od roku 1938 až po celou dobu druhé světové války měl hasičský sbor k dispozici dvoukolovou motorovou stříkačku a šestimístný automobil „Praga“, což bylo majetkem českého hasičského sboru z Českého Krumlova. Po obsazení zbývajících území Čech a Moravy v roce 1939 došlo k reorganizaci požárních sborů. Byly vydány nové stanovy a župní řízení bylo nahrazeno Okresními hasičskými jednotami. V roce 1940 požádala místní továrna ve Velešíně spolek o spolupráci. Požádala také o zapůjčení části výzbroje, což znamenalo 100 m hadic a ruční stříkačku. V roce 1941 byl proveden rozsáhlý nábor členů. Přihlásilo se 34 nových členů, z nichž řada z nich zajišťovala požární bezpečnost provozu továrny. Ve stejném roce byly nařízeny požární hlídky pro obec, která jmenovala 60 činných členů. Požární sbor měl v tu dobu 75 členů činných a 36 přispívajících, celkem tedy 111 členů. Výnosem tehdejšího ministerstva vnitra ze dne 6. 12. 1941 bylo, že se zakazuje provádění voleb hasičských činovníků. Veškerý hasičský majetek se musel odevzdat.¹¹³

Po okupaci se znovu začala rozvíjet činnost hasičského sboru. Již 31. května 1945 se konala první členská schůze, na které byla projednána nejnutnější opatření a určeno datum valné hromady, na které byl zvolen starostou Petr Kotal, velitelem Karel Hujsl a další funkcionáři. Snahou nového vedení bylo získat požární automobil. To se nakonec podařilo a do Velešína byl získán automobil „Hudson“. V roce 1955 byl nahrazen Fordem a ten později nahradila Tatra 805.¹¹⁴

Velešínští hasiči se ovšem neomezovali jen na boj s ohněm, společně se Sokolem dohlíželi na zachování klidu a pořádku ve městě. Ještě mnohem významnější bylo jejich působení na kulturním poli. Velké obliby dosáhla hasičská kapela a pěvecký sbor.¹¹⁵

Hasičský sbor od jeho vzniku každoročně pořádal ples, hasičská cvičení a jednou za rok divadlo. Známa jsou představení jako: *Furianti* z r. 1911, *Zmatek nad zmatek* z r. 1914, *Pro čest hasičskou* z r. 1926 a *Městská rada na námluvách* z r. 1939. V roce 1937 byla nejprve ve Velešíně a poté v Mirkovicích sehrána hra *Evropa hoří*. Potom přijeli na oplátku dobrovolní hasiči z Mirkovic a sehráli *Na Pivovaře* svoji hru. Z jejího

---

¹¹³ Srov. SCHUSSER, F. Jak hasiči z Velešína založili a vedli Českou župní hasičskou jednotu. Společnost přátel města Velešína [online]. 2016 [cit. 2019-01-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.velesinpratele.cz/>>.

¹¹⁴ Srov. SCHUSSER, F. Jak hasiči z Velešína založili a vedli Českou župní hasičskou jednotu. Společnost přátel města Velešína [online]. 2016 [cit. 2019-01-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.velesinpratele.cz/>>.

¹¹⁵ Srov. JANDOVA, R., HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 128.

výtěžku věnovali velešínským hasičům 100 korun. Hasiči měli vždy na každém představení kterékoliv organizace službu.¹¹⁶

Okrašlovací spolek

O tomto spolku se nedochovalo příliš mnoho informací. Z dochovaných zdrojů bylo zjištěno, že byl založen v roce 1892. Jeho úkolem byla úprava parku na náměstí ve Velešíně. Členové spolku také upravovali na stráních kolem města cestičky s lavičkami. V roce 1922 se tento velešínský spolek podílel na vysázení kaštanů a medonosných stromků na novém hřišti ve Strahově.¹¹⁷

Sokol

Sokol patřil mezi významné spolky, kromě sportu a cvičení se zaměřoval také na výchovnou a osvětově kulturní činnost. Historické základy tohoto spolku ve Velešíně se opírají o datum 2. 12. 1909, kdy byla svolána schůze, na které byla za účasti župního náčelníka ustanovena sokolská jednota a zvolen její výbor.¹¹⁸

Spolková kronika k založení Sokola uvádí: „*Léta páně 1909. Rok tento byl vlastní založení jednoty. Již před lety zvažovalo několik příznivců kruhu sokolského o založení Jednoty a shledali, že zatím není naděje na zařazení spolku. Nebylo zkrátka porozumění. Také vadilo množství stávajících spolků, byli tou dobou v místě.*“¹¹⁹

Sokolu se na počátku 20. století ve Velešíně dařilo. Byly pořádány výlety, divadelní představení, loutková divadla, přednášky, veřejná cvičení. Během první světové války sokolská činnost mírně poklesla, řada členů a předních organizátorů místní jednoty byla povolána do armády. Avšak ti, kteří zůstali, pokračovali v jejich práci i nadále. Po vyhlášení samostatného československého státu 28. 10. 1918 připadl sokolům spolu s členy dobrovolného hasičského spolku nový úkol. Měli dbát na dodržování pořádku a usměrňovat vojáky, kteří se vraceli domů z bojišť. V tomto období nastal rozvoj sokolské činnosti. Na velešínském pivovaru byl upraven sál, kde bylo postaveno jeviště, na kterém se cvičilo a hrálo divadlo. Divadelní činnost Sokola ve Velešíně budu popisovat v práci ještě později. O masopustu spolek pořádal maškarní merendy, na které

---

¹¹⁶ Srov. JANDOVÁ, R., *Divadlo ve Velešíně*.

¹¹⁷ Srov. JANDOVÁ, R., HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 128.

¹¹⁸ Srov. *Spolková kronika 1909–1938*, nečíslované stránky.

¹¹⁹ *Spolková kronika 1909–1938*, nečíslované stránky.

členové sokola nosili občerstvení, talíře cukroví, koláčů a koblih. Sokolové pořádali výlety, jezdili na slety do Prahy. Rozkvět spolku však překazila opět historie, a to německá okupace. Mezi zatčenými a deportovanými do koncentračních táborů byli také členové Sokola. Po osvobození se však sokolská činnost znovu obnovila. V roce 1947 byl zahájen nácvik na IX. všesokolský slet, který se konal v červenci v Praze. Sokol ve Velešíně definitivně skončil spolu se zřízením tělovýchovné jednoty ROH s názvem Spartak, který vznikl v závodě Jikov a pod který se Sokol definitivně sloučil.¹²⁰

Jak jsem již zmínila výše, i Sokol se věnoval divadelní činnosti. Svoji divadelní činnost zahájil ve Velešíně 20. března 1910, kdy sehrála rodina Chmelíčková loutkové divadlo. Představení Sokola se konala v sále Na Pivovaře, který spravovala obec. Později ho prodala sládkovi Šavrdovi, který byl členem Sokola, a tak v roce 1924 mohlo být postaveno jeviště.¹²¹

Jandová o divadelní činnosti Sokolu ve Velešíně uvádí, že Sokol sehrál např. v sobotu 31. 12. 1932 v sále Aleny Šavrdové rozmarnou frašku o třech jednáních Pupíkovo pokušení od Josefa Kubíka. U příležitosti čtrnácté oslavy samostatnosti Československa sehrál v neděli 30. října 1932 v sále Na Pivovaře hru Noční šichta od V. V. Roštínského, menšinové drama o čtyřech jednáních, jehož děj se odehrával v pohraničí v roce 1918 v menšinové osadě v Čechách. Sokol se věnoval i pohádkám, 5. března 1933 uvedl představení Kašpárek a hloupá Nána chytřejší jsou nad cikána od Františka Baleje. Toto představení se odpoledne konalo pro děti a večer i pro dospělé. Divadelní hry s dorostenkami nacvičovala Marie Amchová. Hráli např. hru: Pyšná princezna, Švanda dudák a Jindrové.¹²²

Orel

Orel je katolická sportovní organizace, která vznikla na počátku 20. stol. Její vznik se ve Velešíně datuje na rok 1920. Činnost spolku byla zahájena veřejným cvičením a členové uspořádali vycházku na lidovou slavnost do Trhových Svinů. Poté spolek pořádal obvodní slavnost s veřejným cvičením, jehož se zúčastnily i okolní jednoty. Dne 16. 8. 1921 se velešínský Orel účastnil posledního dne pouti katolíků z budějovické diecéze v Římově. Činnost spolku byla rozmanitá, členové pořádali

---

¹²⁰ Srov. JANDOVA, R., HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 130.

¹²¹ Srov. *50 let osvětového spolku Šumavan ve Velešíně 1919–196,9* s. 10.

¹²² Srov. JANDOVA, R., *Divadlo ve Velešíně*, nečíslované stránky.

přednášky, především na téma Orelská myšlenka. Velešíňští orlové několikrát cvičili i na veřejných cvičeních. Roku 1923 činnost Orla ve Velešíně skončila. Důvodem bylo usnesení na valné hromadě „pro neúčast členů se rozejítí.“¹²³

Také tělovýchovná jednota Orel hrála divadlo. V roce 1922 sehrála například venkovskou tragédii Pod tíhou kletby, jejíž výnos byl věnován na zakoupení nových kostelních zvonů. Divadelní hry pro Orla režíroval kaplan Danko, který byl významnou divadelní osobností ve Velešíně.¹²⁴

Dělnická tělocvičná jednota

Dělnická tělocvičná jednota byla založena 18. července 1920. Skládala se z výboru v čele se starostou Františkem Smetanou a dále ji tvořilo sbor cvičitelů a správce, který byl zvolen dodatečně. Cvičilo se převážně v sále u Pekočů. Dne 8. 8. 1920 Dělnická tělocvičná jednota pořádala luční letní slavnost v Hájků u Skřidel. Výtěžek z této akce byl využit na nákup tělocvičného náradí. Členové se věnovali především přípravě na olympiádu na Letné, na kterou se pak přihlásilo 5 jejích členů. Jednota mimo sportovní činnost pořádala pro občany také recitace, přednášky a divadla. Divadelní činností si stejně jako ostatní spolky vydělávala na svoji činnost.¹²⁵

V literatuře se dají dohledat pouze zmínky o dvou představeních, která se pod tímto spolkem konala, Drama otroků o třech jednáních od A. Řehoře, které bylo sehráno 1. května 1926 a hra Hledá se dcera od J. Pakosty, sehrána v neděli 1. května 1927.¹²⁶

Vzhledem k tomu, že se členové mezi sebou nemohli dohodnout o dalším směru jednoty, byla dne 18. 6. 1921 svolána mimořádná valná hromada a většina členů se vyslovila pro opoziční směr jednoty s názvem Federovaná. Tímto Dělnická tělocvičná jednota postupem času zanikla.¹²⁷

---

¹²³ JANDOVÁ, R. HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*. Velešín 1991, s. 131.

¹²⁴ Srov. JANDOVÁ, R., *Divadlo ve Velešíně*, nečíslované stránky.

¹²⁵ Srov. JANDOVÁ, R. HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*. Velešín 1991, s. 131.

¹²⁶ Srov. JANDOVÁ, R., *Divadlo ve Velešíně*, nečíslované stránky.

¹²⁷ Srov. JANDOVÁ, R. HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*. Velešín 1991, s. 132.

Federativní dělnická tělocvičná jednota

Federativní dělnická jednota vznikla 18. 6. 1921. Založili ji opoziční členové Dělnické tělocvičné jednoty, která stále ještě existovala, a proto vznikl spor o sál, který chtěly využívat oba spolky. Majitelka hostince u Pekočů neměla pochopení pro tyto změny, a tak členové spolku oslovili hostinec U Kořenských a U Mertlů a pořádali besídky a slavnosti na tomto místě. Jelikož oba spolky měly stále přetrvávající problémy, brzy zanikly.¹²⁸

Baráčníci

Spolek Vlastenecko-dobročinné obce baráčnické, založený v roce 1930, se zaměřoval především na udržování lidových tradic, kulturní a dobročinnou práci.

Obec baráčníků Jana Žižky z Trocnova vedl rychtář Řeřicha. Pořádal nejrůznější zábavy, oslavy jubileí, veselice, výlety a věnečky při dechovce. Své schůze měli baráčníci U Mertlů, později ve zrušeném kostele. V roce 1941 byla baráčníkům jejich činnost zakázána. Knihy, které půjčovali, museli odevzdat nebo přestat lidem půjčovat. Jméno spolku se tímto velmi omezilo a bylo často kontrolováno. Spolku bylo zakázáno také nošení krojů. Baráčníci museli dokonce odevzdat svou kroniku do Okresního archivu v Českém Krumlově, avšak před tímto činem ji jedna z členek paní Růžičková stihla celou přepsat.¹²⁹

Také obec baráčníků se aktivně účastnila divadelní činnosti ve Velešíně. Hráli především loutková divadla pro děti, obnovovali staročeské zvyky. Z výtěžku prvního představení byly pořízeny nové knihy, protože za okupace musely být všechny pěkné knihy odevzdány a zbylé měly nacistický obsah. Nacvičeny a sehrány byly např. hry Růžena Jandová: Zelená knížka, Zmoudření ševce Fanfrnocha, Pohádka o bídě, Marta Příbylová: Sněhová královna, František Doležal: Tři medvíďata, Zlatá brána, Iréna Krebsová: Popelka, Sněženka.¹³⁰

---

¹²⁸ Srov. JANDOVÁ, R. HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*. Velešín 1991, s. 132.

¹²⁹ Srov. Tamtéž, s. 132.

¹³⁰ Srov. JANDOVÁ, R., *Divadlo ve Velešíně*, nečíslované stránky.

Selská jízda

Jak jsem již v práci zmiňovala, v období mezi dvěma světovými válkami se vlivnou politickou stranou na venkově stala strana Agrární, která se zaměřovala na zemědělství. Dne 30. ledna 1932 pro okres Český Krumlov a Kaplice byla ustanovena Selská jízda ve Velešíně. V čele stál starosta společně se třiceti dvěma členy. Obdiv společnosti sklízela její veřejná vystoupení, která se zaměřovala na jezdecký sport a chov koní. Cvičiště bylo na zahradě živnostenské záložny, kde musely být vykáceny ovocné stromy. Dnes zde stojí společenský dům s názvem U Zlaté podkovy, který je památkou na působení tohoto spolku.¹³¹

Rybáři

Český rybářský svaz byl ve Velešíně založen kolem roku 1927. Řeka pod Velešínem byla rozdělena do čtyř úseků, zájemci o rybolov si části pronajímali, každý za roční nájem 200 Kč. Celé povodí patřilo do majetku Buquoyovu. V roce 1937 získal rybářský svaz nájem Borského rybníka na čtyři roky za roční nájemné 214 Kč. Celé povodí Malše patřilo německému spolku z Českých Budějovic, který si také činil na celé povodí nárok. Až v roce 1949 rybářskému spolku přidělili dvanácti kilometrový úsek řeky Malše. Tato organizace zde hospodařila až do výstavby vodního díla Římov. Český rybářský svaz se neustále potýkal s nedostatkem vodních ploch pro chov ryb a sportovní rybolov. Jednalo se tedy o menší spolek. Až rozvoj obce a poté především organizace Jihostroje přinesl tomuto spolku větší počet členů.¹³²

Včelařský spolek

I když mnoho hospodářů chovali včely, ve Velešíně včelařský spolek nebyl. Nezbyvalo jim nic jiného, než se přihlásit do Včelařského spolku v Netřebicích. Činnost spolku v té době byla pouze o přerozdělování nezdaněného cukru pro včely. Po nemoci předsedy

---

¹³¹Srov. JANDOVÁ, R. HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 133.

¹³¹ Srov. Tamtéž, s. 133.

¹³² Srov. JANDOVÁ, R. HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 133.

spolku v Netřebicích se jeho nástupce stal J. Kamarýt z Velešína a to zapříčinilo vznik včelařského spolku ve Velešíně.¹³³

Včelařský spolek pro Velešín a okolí byl ustanoven dne 2. 2. 1941 v hostinci U Hamerníků. Tvořilo ho 93 členů se 398 včelstvy. Spolek postupně rostl, v roce 1945 měl již 122 členů s 581 včelstvy. Po roce 1949 však činnost včelařů upadla. Poté co byl zvolen nový předseda, se spolek znovu obnovil a začal se rozvíjet. Ve Velešíně dokonce organizoval zájezdy, přednášky, kurzy, včelařský kroužek pro mládež a včelaři se zahrádkáři spolupracovali na výsadbě ovocných stromů, jív, akátů a pámelníků. Tato spolupráce zde probíhá dodnes.¹³⁴

Český červený kříž

Tato organizace ve Velešíně vznikla již v období tzv. první republiky v čele se zdejšími lékaři MUDr. Korbelou, Tutterem, Marešem a Petlanovou. Společně se zdravotníky, kteří měli na starost dárcovství krve, pořádali nejrůznější zdravotnické přednášky a další akce. Například každý rok o Vánocích společně se sokoly a hasiči drželi čestnou stráž u pamětních desek se jmény padlých. Zdravotnice doprovázely skauty při jejich výletech a dalších aktivitách. Po obnovení organizace v roce 1952 se vydávaly nové legitimace, předsedou byl tehdy MUDr. J. Mareš. Červený kříž dodnes pořádá zdravotnické přednášky, kurzy první pomoci a hlavně organizuje dárcovství krve. Za bezplatné odběry byli někteří jeho členové z Velešína oceněni zlatými Jánského plaketami. Spolek má přes 150 členů, organizuje i kroužek dorostu, který dosáhl úspěchů v různých soutěžích.¹³⁵

Československá péče o dítě

Tato organizace vznikla, aby podpořila chudé děti ve Velešíně v období let 1919–1921. Na výzvu Americké mise se členkou stala Miss Dillon, která dvakrát Velešín navštívila. V srpnu roku 1919 bylo tak ustanoveno místní komitě Československé péče o dítě, jehož hlavním úkolem bylo vaření, rozdávání kakaa a polévek pro děti s podvýživou. Potřebné suroviny dodávala zdarma Americká pomocná akce. Nejchudší děti kromě

---

¹³³ JANDOVÁ, R. HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*. Velešín 1991, s. 134.

¹³⁴ Srov. JANDOVÁ, R. HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*. Velešín 1991, s. 134.

¹³⁵ Srov. JANDOVÁ, R. HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 134.

jídla obdržely také kabáty, punčochy a boty. Činnost spolku zanikla 1. 10. 1921, kdy se vyživovací poměry obecně zlepšily.¹³⁶

Spolek matek a kojenců

Ve stanovách spolku najdeme velmi ušlechtilé cíle - zdravotní zajištění dětí, stravování hladovějících dětí, ošacení dětí z chudých rodin a podpora sociálně slabým matkám. Vznikl dne 15. 12. 1935 Na pivovaře, kdy na schůzi zvolili předsedu J. Koidla, jednatele, pokladní a vedoucího lékaře MUDr. Hartmana. Později se spolek přejmenoval na Ochranu matek a dětí. Spolek zanikl krátce po druhé světové válce.¹³⁷

Český svaz ochránců přírody

Tento samizdatový spolek vznikl spojením přátel přírody, kteří se dohodli, že učiní pro přírodu v okolí jejich domova, co bude v jejich silách. Mezi hlavní cíle patřilo: dokumentace chráněných stromů, asanační práce, záchrana významných stromů a dokumentace zátopového území nádrže Římov. Spolek usiloval o to, aby vzácné rostliny, kterým by hrozilo zatopení vodou z přehrady, našly náhradní lokalitu. Dále členové spolku označovali státní přírodní rezervaci Klet' a Dívčí kámen. Mezi významné činy spolku stojí vyzdvihnout zajištění náhradního hnízda pro čápy při likvidaci továrního komínu. Dodnes Český svaz ochránců přírody ve Velešíně pečuje o veřejnou zeleň, jako jsou jírovce, topoly, lípy i jehličnany.¹³⁸

Oddíl kopané

Kopaná byla ve Velešíně nejdříve neorganizovaná volnočasová činnost, kdy si mládež běžně chodila zahrát někam na zahradu. O založení oddílu se začalo mluvit roku 1934, kdy velkým podnětem bylo fotbalové mistrovství světa v Římě. Roku 1935 si poprvé oddíl kopané zahrál přátelské utkání proti mužstvu ze Skřidel. Poté následovaly zápasy až do roku 1940 s mužstvy jako byla: Římov, Svatý Ján, Zubčice, Zlatá Koruna, Přísečná. Hlavním organizátorem byl Sportovní klub Velešín, neboť Sokolská jednota

---

¹³⁶Srov. JANDOVÁ, R. HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 135.

¹³⁷Srov. Tamtéž, s. 135.

¹³⁸Srov. JANDOVÁ, R. HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 135–136.

byla zakázána. Ve Velešíně bylo spousta místních hráčů, kteří pracovali v továrně Jikov, a proto klub přijal název SK Jikov Velešín, později známý jako TJ Jihostroj Velešín. V roce 1950 byl brigádníky vybudován sportovní stadion a zápasy se konaly zde.¹³⁹

4.2 Kultura ve Velešíně ve vztahu k volnočasovým aktivitám

Kultura ve Velešíně se opírala především o hudbu a divadlo. Hudební život ve Velešíně má dlouhou tradici, i zde platilo známé přísloví „Co Čech, to muzikant“. Muzicírovalo se zde již ve druhé polovině 16. století. Muzikanti hráli na svatbách, pohřbech v kapelách, staří učili mladé. Roku 1927 bylo panem Františkem Chodurou založeno smyčcové kvarteto a hudební a taneční soubor. Těsně před druhou světovou válkou byla ve Velešíně oblíbená kapela Žízeň. Roku 1943 hrála ve Velešíně tovární kapela Jikov, která vyhrávala i při osvobození roku 1945.¹⁴⁰

Pro radost a potěšení především ve volném čase se ve Velešíně zpívalo již od nepaměti. Zpívalo se v kostele, jak jsem již zmiňovala výše, založil se pěvecký kroužek Šumavan, dále také pěvecký kroužek kovodělníků, ženský pěvecký soubor a nesměl chybět chrámový sbor. Ve Velešíně se lidé věnovali i výtvarnému umění. Mezi umělci je známý především Ferdinand Dychtl (umělecký kovář), který je autorem kovaných lustrů na radnici a mříží v oknech. Uměleckou fotografií se zabýval Vladimír Šimeček a v neposlední řadě stojí za zmínku Bořivoj Havlíček z Velešína – nádraží, který byl a je skutečným všeumělcem, jelikož jeho hračky ze dřeva se těší velké oblibě. Církevní obrazy namaloval kněz Kamarýt a obrazy Velešína se pyšní stavitel F. Chmelíček a Rudolf Ondřich. Mezi obyvateli Velešína najdeme také básníky. Mezi nejznámější patří J. V. Kamarýt a J. N. Marchal., M. Šítalová píše básně a vydává je pod pseudonymem Chudobka jižních Čech. Lyrické básně a básně k výročím píše M. Severová, M. Havlová a M. Nováková.¹⁴¹

---

¹³⁹Srov. JANDOVÁ, R. HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 136.

¹⁴⁰Srov. Tamtéž, s. 144 – 145.

¹⁴¹Srov. JANDOVÁ, R. HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 145 – 148.

4.3 Městská knihovna Velešín

I návštěva Městské knihovny ve Velešíně patřila neodmyslitelně k volnému času místních obyvatel, proto se o ní zde také krátce zmiňuji.

Nejstarší zápisy o knihovně ve Velešíně jsou v kronice z r. 1920, kdy byl tehdejším knihovníkem p. Josef Kamarýt. Vedl také obecní kroniku. Obecní lidová knihovna byla umístěna na radnici a měla 550 svazků. Tvořily ji většinou dary občanů a hlavně knihovníka J. Kamarýta. Prostředky na knihy dostávala knihovna např. od záložny, další peníze si knihovní rada za vedení knihovníka vydělávala pořádáním hudební akademie. V r. 1925 vykazovala knihovna 1 163 knih, 56 čtenářů a 2 388 výpůjček. V r. 1931 vlivem velké nezaměstnanosti se i zmenšil zájem občanů o knihovnu a o kulturu vůbec.¹⁴²

V době okupace bylo hodně knih zakázáno a zničeno. O této době se v kronice moc nepíše. V letech 1943–1949 byl knihovníkem p. Jan Ondřích a knihovna bývala otevřená jen v neděli dopoledne. Knihovník vykonával tuto práci ve svém volném čase a dobrovolně. Za svou činnost dostával od obce dřevo. V té době se knihovna několikrát stěhovala, po válce do domu č. 1. U Išků, kam zařízení darovala továrna Jíkov. Všechny knihy se znova opatřily novým obalem, současně byl dán do pořádku obecní archiv, kde bylo několik vzácných pergamentů, např. povýšení Velešína na městys, právo trhů apod.¹⁴³

---

¹⁴² Srov. *Městská knihovna*, Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum, 2003, výstavní panel.

¹⁴³ Srov. JANDOVA, R. HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*, s. 117.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo vyhledat a shromáždit všechny dostupné informace o volnočasových aktivitách ve městě Velešíně v období let 1900 až 1950, popsat je a zaměřit se zvláště na popis všech volnočasových spolků, které ve Velešíně v tomto období působily.

Podstatnou částí zpracovávání mé bakalářské práce bylo shromáždit všechny dostupné prameny a literaturu ke zmíněnému tématu. V této části jsem se potýkala s určitými obtížemi, neboť dostupných materiálů nebylo mnoho, často byly pouze v ručně psané podobě z rukou místních obyvatel. Proto jsem se také stala první osobou, která přepsala některé historické informace o městě Velešíně a trávení volného času místních obyvatel do elektronické podoby.

Během psaní této práce jsem rovněž měla možnost využít kontakt s místní farou a při hledání zdrojů mi byla zapůjčena Farská (farní) kronika města Velešína od duchovního správce P. Mgr. Jana Mikeše. Bylo pro mě velmi významné držet v rukou toto historicky cenné dílo o Velešíně a mít možnost odtud čerpat informace do své práce.

I přes počáteční obtíže v hledání dostupných zdrojů, se domnívám, že se mi podařilo shromáždit a popsat všechny dostupné informace k danému tématu, a proto cíl práce mohl být splněn. Moje bakalářská práce tedy obsahuje popis všech možných volnočasových aktivit, kterým se obyvatelé Velešína věnovali v daném časovém období včetně popisu konkrétních volnočasových spolků, které ve Velešíně v dané době fungovaly.

Práce se opírá o obecné historické vymezení let 1900–1950 v kontextu politického, náboženského a společenského, dále je zde představeno město Velešín v historickém pojetí doby s propojením do volnočasových aktivit v různých kontextech.

Na základě výsledků své práce se domnívám, že Velešín patřil k městům s poměrně rozvinutým kulturním životem, byla zde proto dobrá půda pro rozvoj celé řady volnočasových aktivit, které se prolínaly běžným životem místních obyvatel např. v náboženství či školství. Chodit pravidelně do kostela a účastnit se náboženských událostí, jako byly např. poutě, bylo pro obyvatele samozřejmostí. Nikdo se nepozastavoval nad tím, že takto tráví svůj volný čas, nebo že by mohli tuto aktivitu vnímat jako volnočasovou. To samé představovali aktivity spojené se školními, účast na výstavách školních prací, divadle apod.

Volnočasové aktivity vznikaly ve Velešíně v ruku v ruce s chutí lidí se sdružovat, což ovlivňovaly především historické události dané doby. Historicky nejstarší velešínské spolky, hudební spolek Vlastimil a spolek dobrovolných hasičů, vznikly již před koncem 19. století. Ve 20. století prolínala téměř všechny volnočasové spolky divadelní činnost. Byl to mnohdy jediný způsob, jak do spolků přinést nějaké finanční prostředky a tímto podpořit jejich další fungování. Divadlo se ve Velešíně těšilo veliké oblibě. Nejznámější pro svoji divadelní činnosti byl spolek Šumavan, který v této práci podrobně popisuji a o kterém se dochovalo oproti ostatním spolkům více zdrojů. Další významný spolek ve Velešíně představoval sbor dobrovolných hasičů, jenž působí dodnes, stejně tak jako sportovní aktivity v podobě Sokola.

Díky spolkům si lidé začali svůj volný čas více uvědomovat, chtěli ho smysluplně využít, nečekali však na jeho organizaci a aktivně se podíleli na vytváření podmínek pro volnočasové aktivity. Domnívám se, že dnes je trávení volného času velmi komerční záležitostí. Zvláště pak trávení volného času dětí a rodin. Rodiče rozváží děti odpoledne po kroužcích, sami se věnují těm sportovním aktivitám nebo výuce jazyků, které jsou v dnešní době moderní. Chybí však komunitní pospolitost a aktivity, které by lidi více sdružovali a měli společenský přesah tak, jako právě dříve volnočasové spolky.

Z výsledků práce také vyplývá, že společnost byla díky spolkům velmi sociálně založená. Lidé uctívali hodnoty a normy, byli ochotni pomáhat potřebným. Důkazem mohou být mnohé příspěvky na dobročinné aktivity, na rozvoj spolkové činnosti, vzájemné spolupráce mezi spolky apod.

Jak jsem již zmiňovala v úvodu, tímto tématem se dosud ještě nikdo nezabýval, což mi potvrdily jak dochované zdroje, tak i to, že se jedná o malé město, kdy dosud ještě nikdo ve své práci život ve Velešíně takto nepopisoval. Proto bylo psaní této práce pro mě velmi obohacující. To, že dělám smysluplnou věc, mi potvrdilo i pár místních obyvatel, kteří o moji práci projevili zájem.

Pokud by se mělo ve zkoumání tohoto tématu pokračovat, zajímavým námětem by bylo srovnání a vývoj volnočasových aktivit v historii a dnes, zvláště pak právě dodnes fungujících spolků např. Sokola, sboru dobrovolných hasičů, Českého červeného kříže apod.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Archivní fondy

Farní kronika Velešín, *II Liber Memorabilium Ecclesiae parochiae Weleschi*. anno MDCCCXXXVI.

Státní oblastní archiv Třeboň, fond Archiv městečka Velešín (1564) 1588–1945 (1951), číslo NAD 240, *Pamětní kniha Velešín*, 1888–1945 (1951).

Státní oblastní archiv Třeboň, fond Sokol - tělocvičná jednota Velešín 1909–1953, číslo NAD 722, *Spolková kronika*, 1909–1953.

Státní oblastní archiv Třeboň, fond Národní škola Velešín, číslo NAD 549, *Kronika české měšťanské školy Velešín*, 1919–1940.

Tištěné prameny

JANDOVÁ, R. *Divadlo ve Velešíně*, drobný archivní materiál.

50 let osvětového spolku Šumavan ve Velešíně 1919–1969, dobový tisk.

Církevní správa. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum. Velešín, 2003. Výstavní panel.

Doprava. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum. Velešín, 2003. Výstavní panel.

Historie města Velešín. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum. Velešín, 2003. Výstavní panel.

Kultura a spolky. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum. Velešín, 2003. Výstavní panel.

Městská knihovna. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum. Velešín, 2003. Výstavní panel.

Řemesla, živnosti, průmysl. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum. Velešín, 2003. Výstavní panel.

Správa městečka Velešín. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum. Velešín, 2003. Výstavní panel.

Školství. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum, 2003. Velešín, 2003. Výstavní panel.

Zemědělství do poloviny 20. století. Kulturní a informační centrum města Velešín, muzeum. Velešín, 2003. Výstavní panel.

Monografie

AUGUSTA, P.; HONZÁK, F. *Československo 1918-1938*. 1. vyd. Praha: Klub mladých čtenářů Albatros, 1992. ISBN 8000003112.

AUGUSTA, P.; HONZÁK, F. *Československo 1938-1945*. 1. vyd. Praha: Klub mladých čtenářů Albatros, 1995. ISBN 800000187X.

ČORNEJ, P. *Dějiny českých zemí*. 3. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 2003. ISBN 8072007602.

DOLEŽALOVÁ, J. *Tajemné stezky - Jižní Čechy*. 1. vyd. Praha: Regia, 2003. ISBN 8086367339.

DURDÍK, T. *Hrady na Malši*. 1. vyd. Praha: Společnost přátel starožitností v nakl. Unicornis, 2008. Vlastivědná knihovnička Společnosti přátel starožitností. ISBN 978-80-86204-19-2.

EFMERTOVÁ, M. *České země 1848-1918*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1995. ISBN 8000003236.

HANUŠ, J. *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. 1. vyd. Brno: CDK, 2005. 296 s. ISBN 80-7325-036-5.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času. Současné trendy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

JANDOUREK, J. *Vzestup a pád moderního ateismu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2981-7.

JANDOVÁ, R. HOLAKOVSKÝ, M. *Dvě knihy o Velešíně*. 1. vyd. Velešín, 1991. ISBN neuvedeno.

JIRÁČEK, J. *Doudlebsko & Novohradsko*. 1. vyd. Jindřichův Hradec: Epika, 2014. ISBN 978-80-87435-80-9.

KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0450-3.

KAPLÁNEK, M. *Nauka o volném čase: Studijní texty pro pedagogy volného času*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, 2011.

KOŘALKA, Jiří. *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815 – 1914*. Sociálně historické souvislosti vytváření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích. 1. vyd. Praha: Argo, 1996. ISBN 80-7203-022-1.

KUČA, K. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Libri, 2011. ISBN 9788072774104.

MIŠOVIČ, Ján. *Víra v dějinách zemí koruny české*. 1. vyd. Praha: Slon, 2011. ISBN 80-85850-99-0.

NEŠPOR, Zdeněk, T. *Příliš slábi ve víře. Česká ne/religiozita v evropském kontextu*. 1. vyd. Praha: Kalich, 2010. ISBN 978-80-701-147-9.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

SCHUSSER F. *Velešín a pomalší v dávné a nedávné minulosti*. Vydalo: KIC města Velešín, 2006. ISBN neuvedeno.

SCHUSSER, F. *Putování za růží a lilii: cesty a stezky času od Malše a Vltavy*. 1. vyd. České Budějovice: Veduta, 2007. ISBN 9788086829296.

ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073675516.

VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2468-3.

Internetové zdroje

SCHUSSER, F. Jak hasiči z Velešína založili a vedli Českou župní hasičskou jednotu. Společnost přátel města Velešína [online]. 2016 [cit. 2019-01-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.velesinpratele.cz/>>.

KŘÍŽEK, M. Procesí a pouť. Společnost přátel města Velešína [online]. 2016 [cit. 2019-01-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.velesinpratele.cz/>>.

Srov. KŘÍŽEK, M. Vzkříšení, Boží tělo, Kvatembrová procesí. Společnost přátel města Velešína [online]. 2016 [cit. 2019-01-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.velesinpratele.cz/>>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I. Farní kronika města Velešína

Příloha I. Farní kronika města Velešína

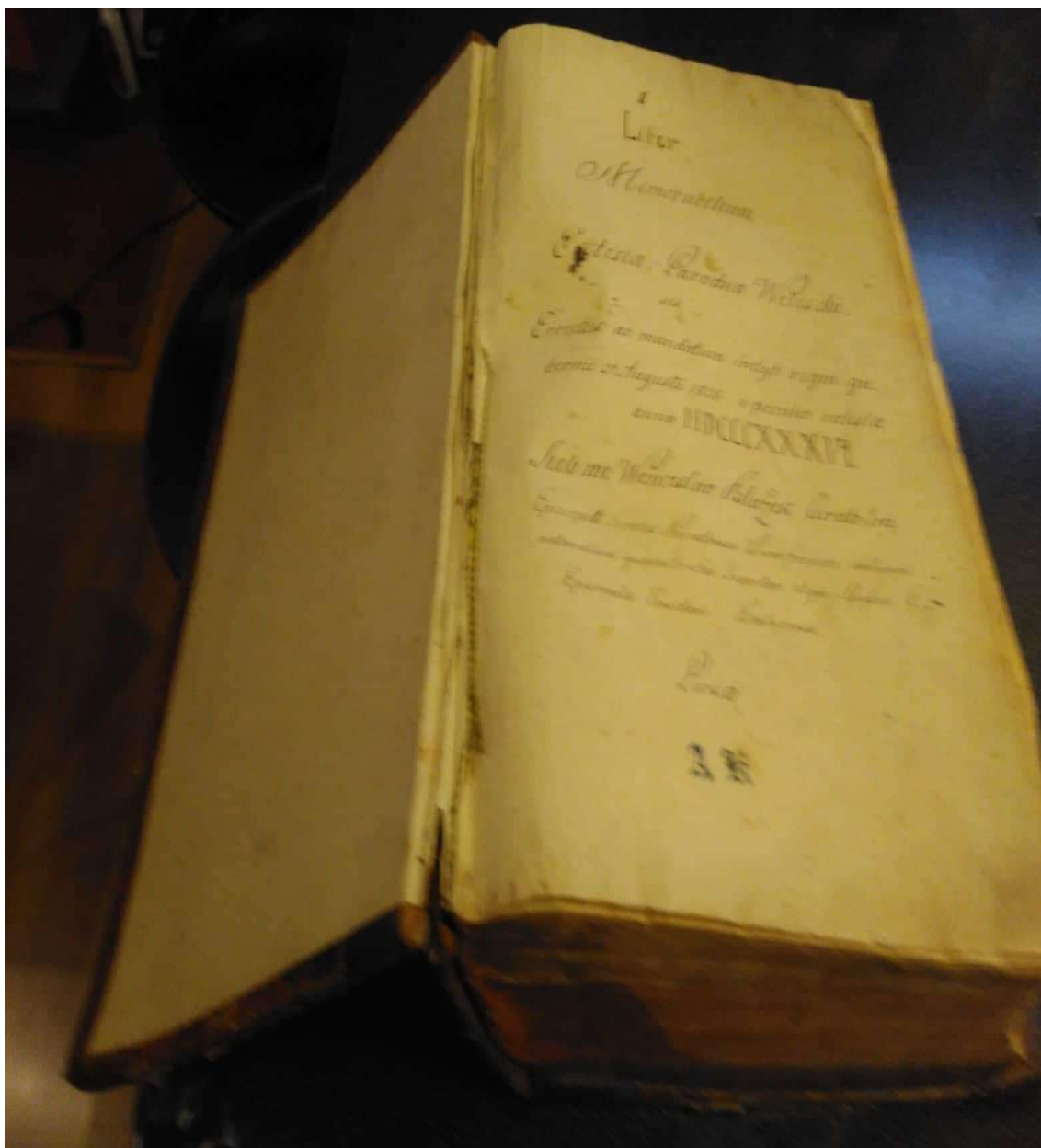
Obrázek č. 1

Zdroj: vlastní archiv

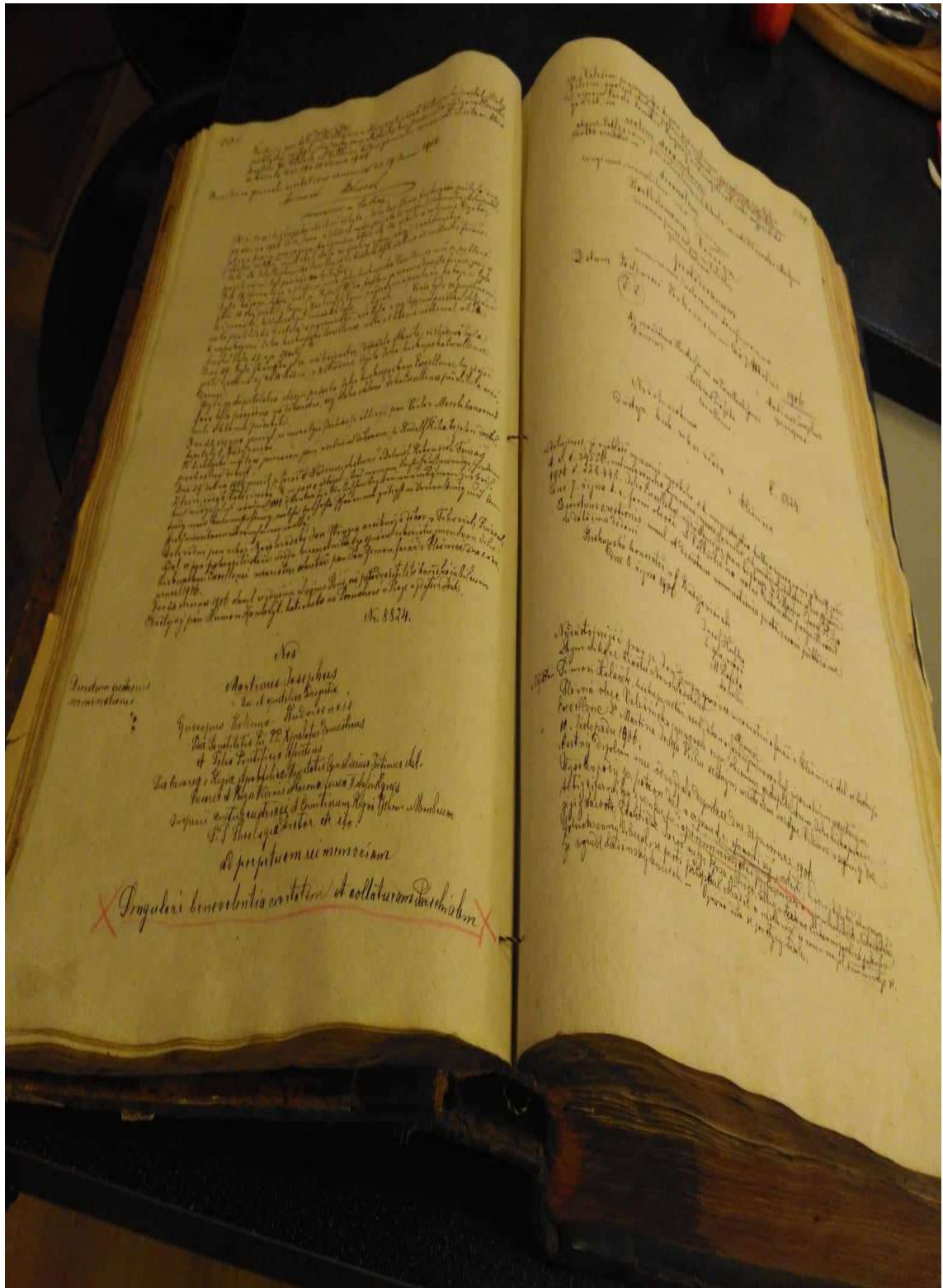

Obrázek č. 2

Zdroj: vlastní archiv

Obrázek č. 3

Zdroj: vlastní archiv

Obrázek č. 4

Dělnický ústřední výbor, v. d. zastupitel
Ch. 1. 252
Dne 30. 4. 1920

113

Tato škola, vyžádání Biskupské Konsistorie
v C. T. Budejovicích

Německá škola. -
Dne 7. 11. 1920 byla se většinou otevřena třída
německé školy. - ovšem že pro Dělnickou
místní česko. - Dand. nikdy nepožádal duchovní
správu, aby kam vyučovala náboženství katolického
a že směl německé školní třídy obrátit se na
německé. Biskup. Konsistorie o usměrnění vyučování nábo-
ženského, inoz. jim ihned sdělila, že o nic podléhat
nebudou a v oboru duchovní správy, a vyučování na
německé školách tak jest zavrženo, že na něm
škola je mu nezbytná čas.

Škola katolická pl. Marie Kralovic, prohledala,
aby vynechala s podmínkou, že v oboru náboženství
by česko. v jazyku českém. - Když by německé
třídy tímto se neprodejily, at opatří si
učitel, náboženství - znalého jazyka německého.

Pro biskupskou Konsistorie
do kam
Josef Valoš,

Pro školu, že do kam nevalaha, aby kam
učitel, že učitel kamní školy požáda o místo
u Konsistorie pro vyučování, která mu
bude udělena. - -
Jan Cais
Kapitulní inkviz.

Zdroj: vlastní archiv

Abstrakt

Svobodová, J. *Volnočasové aktivity ve Velešíně v letech 1900–1950*. České Budějovice: 2019. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D.

Klíčová slova: volnočasové aktivity, volný čas, volnočasové spolky, město Velešín, spolek Šumavan, historie, náboženství, farní kronika, archiv, divadelní činnost

Práce se zabývá zkoumáním volnočasových aktivit ve městě Velešíně v letech 1900 až 1950. Tvoří ji čtyři kapitoly. V první kapitole se zaměřuji na vymezení pojmu volný čas, pojetí volného času obecně a z historického hlediska. Druhou kapitolu věnuji historii a náboženství v Čechách v kontextu politicko-společenském a náboženském v období 1900–1950. Třetí kapitolu věnuji městu Velešínu. Zde propojuji historii a náboženství v Čechách s kulturou, školstvím a životem ve Velešíně ve vztahu k volnočasovým aktivitám. Hlavní myšlenkou čtvrté kapitoly je popsat kompletně volnočasové aktivity ve městě Velešíně se zaměřením na volnočasové spolky ve Velešíně. V práci je použita metodologie historické práce formou sběru dat ze všech dostupných pramenů a literatury.

Abstract

The leisure activities in Velešín between 1900 and 1950

Key words: leisure activities, leisure, leisure fellowships, Velešín, the fellowship
Šumavan, history, religion, parish chronicals, uvimba, theater

The bachelor thesis focuses on the research of leisure activities in Velešín between 1900 and 1950. The thesis consists of four chapters. The first chapter defines the term „leisure“ and focuses on leisure in general and historical perspective. The second chapter focuses on the history and religion in Czechia between 1900 and 1950. The third chapter focuses on Velešín and its leisure activities in the context of previous chapter. The fourth chapter describes leisure activities in Velešín with the focus on its leisure fellowships. This thesis uses the methodology of historical work in the form of collecting data from all the available sources and literature.